

**PREGLED I ANALIZA PROCESUIRANIH LICA
ZA RATNE ZLOČINE U REPUBLICI HRVATSKOJ I
UTICAJ NAVEDENOG NA PROCES POVRATKA U REPUBLIKU HRVATSKU**

1. OPŠTE INFORMACIJE

1.1. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (DORH) u izvještaju o radu državnih odvjetništava u 2008. godini¹ navodi podatke da je pokrenut krivični postupak protiv 3.819 lica, od toga da je istraga u toku protiv 314, istraga u prekidu protiv 215 dok je istraga obustavljena protiv 1.466 lica; da je ukupno optuženo 1.826 lica, od čega još ima bez presude 669 lica, osuđeno ih je 625, a oslobođeno, obustavljeno ili prekvalifikovano za 530 lica². (Tabela I)

*Pregled podnijetih istražnih zahtjeva, optuženih i osuđenih za ratne zločine na dan 31.12. 2008.
- popis prema licima protiv kojih je pokrenut krivični postupak*

Tabela I

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	POKRENUT KRIVIČNI POSTUPAK	ISTRAGA U TOKU	PREKID	OBUSTA- VLJENO	OPTUŽENO	LICA BEZ PRESUDE	OSUĐENO	OSLOBOĐENO, OBUSTAVE, PREKVALIFIKACIJA
Bjelovar	625			214	411	148	9	254
Dubrovnik	210	65		138	7	2	3	2
Gospić	101	15	6	22	58	10	46	2
Karlovac	120	52	1	25	44	2	41	1
Osijek	828	1	5	424	398	160	107	131
Požega	166	3	20	103	40	23	10	7
Pula	8		2	6				
Rijeka	18			3	15	9	3	3
Sisak	479	73	41	156	209	80	96	33
Slavonski Brod	97	19	59	13	6	1	3	2
Split	150	3	2	31	114	36	75	1
Šibenik	180	58	13	30	79	1	61	17
Varaždin	10				10		9	1
Vukovar	523	13	21	228	261	136	67	58
Zadar	285	8	44	72	161	49	94	18
Zagreb	19	4	1	1	13	12	1	
UKUPNO	3819	314	215	1466	1826	669	625	530

1.2. U izvještaju DORH-a iz tačke 1.1. navodi se da je u izvještajnom razdoblju, dakle u 2008. godini, za ova djela prijavljeno 60 lica, od čega za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva je prijavljeno 59 lica, a za krivično djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika prijavljene su 4 lica. Nadalje se navodi da je ukupno u radu za ova djela bilo 129 prijava (69 iz ranijih godina i 60 iz izvještajne godine). Odbačeno je 18 krivičnih prijava, a protiv 36 lica je podnešen

¹ *Izvešće o radu državnih odvjetništava u 2008. godini, tač. 2.1.3.4 1. – Kaznena djela protiv čovječnosti i mira (ratni zločin) – www.dorh.hr.*

² *Navodimo podatke iz izvještaja za 2008. godinu, pošto nam je nedostupan izvještaj DORH-a za 2009. godinu (nije nam poznato ni da li je usvojen).*

istražni zahtjev. Po dovršenoj istrazi, iz ove i ranijih godina u odnosu na 41 lice istraga je obustavljena, dok je protiv 68 lica podignuta optužnica. Tokom 2008. godine sudovi su donijeli 18 presuda i to sve osuđujuće.

1.3. U izvještaju DORH-a za 2008. godinu ne spominje se broj ukupno podnesenih krivičnih prijava za kriv djela ratnih zločina. Taj podatak doznajemo iz Izvještaja DORH-a za 2007. godinu³, u kojem se navodi da je od 1991. do kraja 2007. godine državno odvjetništvo za ratne zločine evidentiralo prijava protiv nešto više od 4.900 lica, te da je oko 26% prijava odbačeno, dok je u odnosu na 3.827 prijavljenih pokrenut postupak i to u najvećem dijelu u odsutnosti.

1.4. Po pitanju ukupnog broja lica protiv kojih su podnesene krivične prijave za ratne zločine od 1991. do danas, uzimajući u obzir i podatke iz izvještaja DORH-a za 2007. i 2008. godinu, uzimajući u obzir i činjenicu da se nastavilo sa podnošenjem prijava i u toku 2009. i 2010. godine, dolazi se do zaključka da je ta brojka veća od pet hiljada.

1.5. Po pitanju pokrenutih krivičnih postupaka na osnovu podnesenih krivičnih prijava, upoređivanjem izvještaja DORH-a za 2007. i 2008. godinu, dolazi se do podatka da je 2008. godine bilo manje pokrenutih krivičnih postupaka nego prethodne godine, iako ih je trebalo biti 44 više, što je nelogično samo po sebi, pošto se broj pokrenutih postupaka ne može smanjivati.

1.6. U izvještaju DORH-a za 2008. godinu ne navodi se ni nacionalna ni vojna pripadnost lica protiv kojih je krivični postupak pokrenut. Prema podacima DORH-a iz 2007. godine, u Hrvatskoj je od 1991. do tada od 3.666 lica protiv kojih je postupak bio pokrenut za kriv djelo ratnih zločina, bilo 3.604 (98,31%) lica "koja su za vrijeme Domovinskog rata učestvovala u agresiji na Republiku Hrvatsku, te 62 (1,69%) lica koja su bila pripadnici hrvatskih oružanih snaga". U pravilu vojna pripadnost poklapala se sa nacionalnom pripadnošću.

1.7. Dr. Ivo Josipović⁴, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predstavljajući prvu knjigu buduće trilogije na temu o suđenjima za ratne zločine pred domaćim sudovima "Odgovornost za ratne zločine pred sudovima u Hrvatskoj" u maju 2007. godine, naveo je iste podatke kao i DORH u prethodnoj tački o broju podnesenih krivičnih prijava, pokrenutih krivičnih postupaka i omjeru procesuiranih pripadnika sukobljenih strana.

„Činjenica je da je Hrvatska provela velik broj suđenja za ratne zločine, ali gotovo sve protiv pripadnika različitih neprijateljskih formacija, a tek iznimno protiv pripadnika vlastitih oružanih formacija“, navodi se u pomenutoj knjizi Ive Josipovića.⁵

1.8. Do 2000. godine krivični postupci za ratne zločine u Hrvatskoj vodili su se uglavnom o zločinima počinjenim nad hrvatskim stanovništvom, da bi od te godine došlo do istraga i krivičnih postupaka i o zločinima počinjenim nad srpskim stanovništvom.⁶

1.9. Ovakav odnos hrvatskog pravosuđa prema počiniocima ratnih zločina do 2000. godine, pripisuje se izjavi bivšeg predsjednika Vrhovnog suda RH Milana Vukovića⁷ „da ratne zločine čine agresori, a oni koji se brane mogu samo učiniti zločine u ratu“.⁸

³ *Izješće o radu državnih odvjetništava u 2007. godini, tač. 2.1.3.4 1. – Kaznena djela protiv čovječnosti i mira (ratni zločin) – www.dorh.hr.*

⁴ *Današnji predsjednik RH.*

⁵ *Jutarnji list, 19.05.2007. godine - „Procesuirana 62 zločina Hrvata i 3604 Srba“ – arhiva Veritasa.*

⁶ *Izješčaj Ministarstva pravosuđa Hrvatske od 05.11.2001. godine – arhiva Veritasa; Prema Veritasovim podacima do 2000. godine u Hrvatskoj je bio procesuiran samo slučaj „Koranski most“ u kojem je optužen jedan pripadnik oružanih snaga Hrvatske za ratni zločin protiv zarobljenika, pripadnika JNA i TO.*

2. SPISKOVI PROCESUIRANIH LICA ZA RATNE ZLOČINE PRED HRVATSKIM SUDOVIMA

2.1. Spisak DORH/04

2.1.1. DORH je u novembru 2004. godine objavio spisak osumnjičenih, optuženih i osuđenih lica za ratne zločine pred hrvatskim sudovima sa stanjem na dan 01. septembra 2004. godine (u daljnjem tekstu DORH/04). Spisak je dostavljen nekim međunarodnim organizacijama i institucijama sa oznakom „Podaci sa ovog spiska su tajni i ne mogu se objavljivati u medijima“. Bio je to prvi integralni spisak procesuiranih lica u RH za djela ratnih zločina. (Tabela II)

*Pregled lica protiv koji je u toku krivični postupak ili je donesena osuđujuća presuda
- stanje po DORH-u na dan 01. septembra 2004.-*

Tabela II

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	FAZA POSTUPKA				
	ISTRAGA	PREKID	OPTUŽENJE	OSUĐUJUĆA	UKUPNO
Bjelovar	2	15	175	12	204
Dubrovnik	55	22	0	3	80
Gospić	20	23	1	56	100
Karlovac	71	1	10	29	111
Osijek	29	29	124	105	287
Požega	52	85	11	10	158
Pula	1	0	0	0	1
Šibenik	64	9	2	59	134
Sisak	39	121	70	90	320
Split	16	2	38	67	123
Varaždin	0	0	4	5	9
Vukovar	73	28	103	41	245
Zadar	3	65	46	100	214
Zagreb	4	1	2	0	7
Ukupno	429	401	586	577	1993

2.1.2. Spisak se još od 2004. godine nalazi na VERITAS-ovom sajtu www.veritas.org.rs. U odnosu na originalni spisak, VERITAS ga je, zbog lakšeg pretraživanja, poredao abecednim redom i svako zainteresovani mogao je, a može i još uvijek, ukucati svoje ime, odnosno ime određenog lica i provjeriti da li se to lice nalazi na tom spisku procesuiranih, a ako se nalazi doznati i ostale podatke o predmetu (koje je državno odvjetništvo nadležno, broj tužilačkog spisa i faza postupka).

Na ovakav način VERITAS je ispoštovao zahtjev DORH-a o tajnosti podataka i zakonske propise RH o zaštiti ličnih podataka⁹.

⁷ Milan Vuković, bio je na funkciji predsjednika Vrhovnog suda Hrvatske od 02.12.1992. do 11.05.1995. godine i od 28.02.1997. do marta 1999. godine.

⁸ Portal Hrvatskog kulturnog vijeća, www.hakave.org/index.php? „Josip Pečarić – Akademici protiv povijesne fantastike“ od 30.04.2007.

⁹ Zakon o zaštiti osobnih podataka (“NN” br. 103/03, 118/06. i 141/08.)

2.1.3. S obzirom da su krivični postupci za ratne zločine, posebno zbog enormno velikog broja procesuiranih i suđenja u odsustvu, bili jedna od velikih prepreka povratku izbjeglih i prognanih Srba u Hrvatsku, kako je to konstatovano i u zaključcima Nacionalne konferencije o rješavanju pitanja izbjeglih lica, održane 15. oktobra 2004. godine u Beogradu, i pošto do tada, uprkos preuzetim obavezama i obećanjima, Hrvatska nikada nije javno objavila njihova imena, ovu informaciju izbjegli i prognani Srbi iz Hrvatske su pozdravili i željno iščekivali uvid u najavljeni spisak.

2.1.4. Na pomenutom spisku, sa stanjem na dan 1. septembar 2004. godine, nalaze se imana 1.993 lica, od kojih je pod istragom 830 (od toga 401 istraga u prekidu); pod optužbom 586, dok ih je osuđeno 577 (u daljem tekstu „procesuirani u aktivnom statusu“). Među procesuiranim najviše je Srba iz Hrvatske, zatim u znatnom broju i pripadnika bivše JNA i sasvim malo pripadnika Hrvatske vojske i policije.

Na ovom spisku nisu se nalazila imena onih lica protiv kojih je postupak bio obustavljen, odnosno onih koji su oslobođeni optužbe ili je protiv njih optužba odbijena (u daljem tekstu “procesuirani u pasivnom statusu”).

2.1.5. Procesuirani u aktivnom statusu (1.993 lica) terete se za ukupno 2.133 krivična djela, što znači da je 140 lica procesuirano za više od jednog krivičnog djela. (Tabela III)

*Pregled kvalifikacija krivičnih dijela za procesuirana lica protiv kojih je u toku krivični postupak ili je donesena osuđujuća presuda
- stanje po DORH-u na dan 01. septembar 2004. godine -*

Tabela III

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	KVALIFIKACIJA KRIVIČNOG DJELA					
	RATNI ZLOČIN					OSTALA KD**
	GENOCID	CIVIL.ST.	RATNI ZAR.	RANJ. I BOL	KPS*	
Bjelovar	-	203	1	-	-	-
Dubrovnik	-	65	15	-	53	-
Gospić	-	92	8	-	-	-
Karlovac	-	107	3	1	-	-
Osijek	50	233	4	-	-	1
Požega	-	95	35	-	-	-
Pula	-	1	-	-	-	-
Rijeka	-	3	-	-	-	-
Sisak	10	265	49	3	3	6
Split	-	119	16	-	-	1
Šibenik	-	88	46	-	-	-
Varaždin	-	7	4	-	-	2
Vukovar	132	177	10	1	-	3
Zadar	-	206	6	-	1	1
Zagreb	-	6	-	-	-	1
Ukupno	192	1667	197	5	57	15

* KPS – uništavanje kulturnih i povijesnih (istorijskih) spomenika

** Ostala krivična djela:

- Sigurnosna mjera protjerivanje stranca iz zemlje - 1; - Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika – 2; - Organizovanje grupe i poticanje na počinjenje genocida i ratnih zločina – 4; - Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika – 1; - Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom – 2; - Agresivni rat – 1; - Protupravno ubijanje neprijatelja – 1; - Uništavanje kulturnih dobara i objekata 3

Najviše ih je procesuirano za kriv. djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, 1.667 (84% od ukupnog broja procesuiranih); slijedi 197 (10%) zbog kriv. djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika; zatim 192 (10%) za kriv. djelo genocida; 57 (3%) za kriv. djelo uništavanja kulturnih i istorijskih spomenika (na područje Dubrovnika otpada 53 lica), te 20 lica (1%) za ostala krivična djela ratnih zločina.

Od ukupno procesuiranih za krivično djelo genocida (192), čak 132 otpada na područje Državnog odvjetništva Vukovar (54% od ukupnog broja procesuiranih lica za ovo područje), na područje Državnog odvjetništva Osijek otpada 50 lica (17 %), a 10 lica je procesuirano na području nadležnosti Državnog odvjetništva Sisak (3%).

Od ukupnog broja procesuiranih za krivično djelo genocida, u fazi istrage nalazi se 20, istraga u prekidu 49, optuženo ih je 84, a osuđeno 39.

*Pregled kvalifikacija krivičnih djela za lica protiv kojih je u toku krivični postupak
ili je donesena osuđujuća presuda
- stanje po DORH-u na dan 01. septembar 2004. godine -*

Tabela III

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	KVALIFIKACIJA KRIVIČNOG DJELA					
	RATNI ZLOČIN					OSTALA KD**
	GENOCID	CIVIL.ST.	RATNI ZAR.	RANJ. I BOL	KPS*	
Bjelovar	-	203	1	-	-	-
Dubrovnik	-	65	15	-	53	-
Gospić	-	92	8	-	-	-
Karlovac	-	107	3	1	-	-
Osijek	50	233	4	-	-	1
Požega	-	95	35	-	-	-
Pula	-	1	-	-	-	-
Rijeka	-	3	-	-	-	-
Sisak	10	265	49	3	3	6
Split	-	119	16	-	-	1
Šibenik	-	88	46	-	-	-
Varaždin	-	7	4	-	-	2
Vukovar	132	177	10	1	-	3
Zadar	-	206	6	-	1	1
Zagreb	-	6	-	-	-	1
Ukupno	192	1667	197	5	57	15

* KPS – uništavanje kulturnih i povijesnih (istorijskih) spomenika

** Ostala krivična djela:

- Sigurnosna mjera protjerivanje stranca iz zemlje - 1; - Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika - 2; - Organizovanje grupe i poticanje na počinjenje genocida i ratnih zločina - 4; - Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika - 1; - Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom - 2; - Agresivni rat - 1; - Protupravno ubijanje neprijatelja - 1; - Uništavanje kulturnih dobara i objekata 3

2.1.6. Među 1.993 procesuirana lica u aktivnom statusu za ratne zločine pred hrvatskim sudovima, nalazi se i 21 (1%) pripadnik oružanih snaga RH (Tabela IV), što je veliki pomak u odnosu

na period do 2000. godine, do kada je samo jedan pripadnik OS RH bio procesuiran za kriv. djelo ratnog zločina nad ratnim zarobljenicima¹⁰.

U istražnoj fazi nalazilo se pet lica, pod optužbom ih je bilo 12, a četvorica su bila osuđena.

Među procesuiranim nalazi se i jedno lice iz Bosne procesuiran za ratni zločin počinjen na području BiH¹¹.

*Pregled pripadnika oružanih snaga RH protiv kojih je u toku krivični postupak
ili je donesena osuđujuća presuda
- stanje po DORH-u na dan 01.09.2004. godine -*

Tabela IV

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	FAZA POSTUPKA – PRIPADNICI OS RH				
	ISTRAGA	PREKID	OPTUŽENJE	OSUĐUJUĆA	UKUPNO
Bjelovar	-	-	-	-	-
Dubrovnik	-	-	-	-	-
Gospić	-	-	-	-	-
Karlovac	-	-	-	1	1
Osijek	-	-	-	-	-
Požega	-	-	-	-	-
Pula	-	-	-	-	-
Rijeka	-	-	-	3	3
Sisak	-	-	-	-	-
Split	1	-	8	-	9
Šibenik	1	-	-	-	1
Varaždin	-	-	4	-	4
Vukovar	-	-	-	-	-
Zadar	-	-	-	-	-
Zagreb	4	-	-	-	4
Ukupno	6	0	12	4	22

Svi procesuirani se terete za učin krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, a u četiri slučaja i u kombinaciji sa krivičnim djelom ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika.

2.1.7. Procesuiranje Srba i pripadnika bivše JNA nastavilo se i nakon objavljivanja pomenutog spiska, bilo aktiviranjem novih istraga, podizanjem novih optužnica ili sprovođenjem suđenja i u prisutnosti i u odsutnosti. Dakle, sve upućuje na zaključak da podaci sa pomenutog spiska nisu ni konačni¹² ni tačni¹³.

¹⁰ ŽDO Karlovac u toku 1992. godine podiglo je optužnicu protiv Mihajla Hrvatsova zbog kriv. djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika (likvidacija 13 i teško ranjavanje trojice pripadnika TO na Koranskom mostu u Karlovcu). Tri puta ga je oslobodio Županijski sud u Karlovcu da bi nakon treće oslobodajuće presude Vrhovni sud sam sproveo glavni pretres i osudio ga na najprije na 8, a po žalbi na 7 godina zatvora (drugostepena presuda je donesena u toku 2010 godine).

¹¹ U pitanju je Anić Miroslav, procesuiran pre Županijskim sudom u Splitu zbog kriv. djela ratnog zločina protiv civila, koje djelo je počinjeno u Stupnom Dolu nad muslimanima – postupak u fazi istrage.

¹² U izvještaju DORH-a za 2007 godinu stoji da je u 2007. godini za ovo djelo prijavljeno 110 lica i to za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva 103, a za krivično djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika 7 lica. Takođe se navodi da je od 126 prijava (16 iz ranijih godina) odbačeno 14 krivičnih prijava, a protiv 42 lica podnesen je istražni zahtijev, te da je istraga obustavljena protiv 25 lica, dok je protiv 40 lica podignuta optužnica.

¹³ Sa spiska ŽDO Požega izostavljeno je 25 predmeta sa 38 procesuiranih lica, a slično je i na području drugih ŽDO. Na spisku DORH/04 nije obuhvaćeno područje ŽDO Slavonski brod (po saznanjima Veritas-a u to vrijeme nije još ni bilo formirano), a u tabelarnom pregledu DORH-a od 01.04.2008., stoji da je na području ovoga ŽDO pokrenut krivični

2.2. Spisak DORH/10

2.2.1. Na sastanku ministara pravde RH i Srbije, održanom u Beogradu 29. juna 2010. godine¹⁴ formirana je mješovita komisija “sa zadatkom da preuzme popis imena osumnjičenih, optuženih i osuđenih za krivična djela ratnih zločina”¹⁵.

Već na prvom sastanku ove komisije, održanoj 13. jula 2010. godine, strane ugovornice su razmjenile spiskove procesuiranih za ratne zločine pred pravosudnim organima i jedne i druge države¹⁶, a dogovoreni su i kriterijumi i metodi rada, tako da će svi zainteresovani građani moći u Ministarstvu pravde Srbije i Hrvatske da utvrde da li se nalaze na tim spiskovima.

2.2.2. Na spisku procesuiranih koje je hrvatska strana predala srpskoj pod nazivom “Lica protiv kojih se provodi istraga, optuženih bez presude i osuđenih za ratne zločine u RH na dan 31.03.2010.” (u daljnjem tekstu DORH/10), nalazi se ukupno 1.534 lica, od toga: pod istragom 433 (310 u istrazi, 123 istraga u prekidu); optuženih bez presude 563 i osuđenih 538 lica (Tabela V).

Ovaj spisak je takođe u posjedu VERITAS-a i može se pogledati na VERITAS-ovom sajtu, s tim da je sa njim postupljeno kao i sa spiskom DORH-a/04.

Zbirni podaci o broju lica protiv kojih se provodi istraga, optuženih bez presude i osuđenih za ratne zločine u Republici Hrvatskoj - stanje po DORH-u na dan 31.3.2010. -

Tabela V

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	FAZA POSTUPKA				
	ISTRAGA	PREKID	OPTUŽENJE	OSUĐUJUĆA	UKUPNO
Bjelovar	15	-	157	9	181
Dubrovnik	25	20	12	3	60
Gospić	10	3	17	40	70
Karlovac	48	2	11	34	95
Osijek	4	-	144	83	231
Požega	1	9	7	14	31
Pula	-	2	0	0	2
Rijeka	2	0	1	6	9
Sisak	61	17	37	56	171
Slavonski Brod	11	39	5	3	58
Split	2	0	36	74	112
Šibenik	83	0	5	45	133
Varaždin	0	0	0	7	7
Vukovar	14	21	98	76	209
Zadar	18	10	31	79	138
Zagreb	16	0	2	9	27
UKUPNO	310	123	563	538	1534

postupak protiv 97 lica, istraga u toku protiv 19 lica, istraga obustavljena protiv 13 lica, optuženo 6, osuđeno 3, a oslobođene 2 lica.

¹⁴ Tom prilikom potpisan je Ugovor o ekstradiciji procesuiranih za krivična djela organizovanog kriminala i korupcije.

¹⁵ www.seebiz.eu, 15.07.2010. “Tajni spiskovi za ratne zločine od sad ana uvid građanima”.

¹⁶ Na spisku procesuiranih pred srpskim sudom za ratne zločine nalazi se 40 lica, od toga je jedan državljanin RH, dok su svi ostali državljani Srbije, a svi se terete za djela počinjena u toku posljednjeg rata od 1991. do 1995. na području Hrvatske i bivše RSK.

Ni na ovom spisku ne nalaze se imena onih lica protiv kojih je postupak bio obustavljen, odnosno onih koji su oslobođeni optužbe ili je protiv njih optužba odbijena (“procesuirani u pasivnom statusu”).

2.2.3. Procesuirani u aktivnom statusu (1.534 lica terete se za ukupno 1.674 krivična djela, što znači da je 140 lica procesuirano za više od jednog krivičnog djela). (Tabela VI)

*Pregled kvalifikacija krivičnih djela za lica protiv kojih se provodi istraga, optuženim bez presude i osuđenim za ratne zločine u Republici Hrvatskoj
- stanje po DORHu na dan 31.03.2010. godine*

Tabela VI

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	KVALIFIKACIJA KRIVIČNOG DJELA					
	RATNI ZLOČIN					OSTALA** KD
	GENOCID	CIVIL.ST.	RATNI ZAR.	RANJ. I BOL	KPS*	
Bjelovar	-	178	3	-	-	-
Dubrovnik	-	47	13	-	45	-
Gospić	-	92	9	-	-	-
Karlovac	-	90	3	1	-	1
Osijek	22	201	10	-	-	1
Požega	-	21	10	-	-	-
Pula	-	-	-	-	-	2
Rijeka	-	7	2	-	-	-
Sisak	-	138	26	5	2	4
Slavonski Brod	5	51	2	-	-	-
Split	-	102	21	-	-	1
Šibenik	-	87	47	-	-	-
Varaždin	-	7	4	-	-	-
Vukovar	109	155	15	1	-	1
Zadar	-	133	3	-	1	1
Zagreb	-	20	7	-	-	-
Ukupno	136	1299	175	7	48	11

* KPS – uništavanje kulturnih i povijesnih (istorijskih) spomenika

** Ostala krivična djela:

- Sigurnosna mjera protjerivanje stranca iz zemlje - 1; - Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika – 2; - Organizovanje grupe i poticanje na počinjenje genocida i ratnih zločina – 4; - Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika – 1; - Ugrožavanje lica pod međunarodnom zaštitom – 2; - Agresivni rat – 1; - Protupravno ubijanje neprijatelja – 1; - Uništavanje kulturnih dobara i objekata 3

Najviše ih je procesuirano za kriv. djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, 1.299 (84% od ukupnog broja procesuiranih); slijedi 175 (10%) lica za krivično djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika; 136 (9%) lica za krivično djelo genocida, 48 (3%) za krivična djela uništavanje kulturnih, istorijskih (povijesnih) spomenika (45 na području ŽDO Dubrovnik), te 11 (0,7%) lica za ostala krivična djela ratnih zločina.

Od ukupno procesuiranih lica za krivično djelo genocida (136), čak 109 (52% od ukupnog broja procesuiranih pred ovim sudom) odnosi se na područje ŽDO Vukovar. Sa područja ŽDO Osijek procesuirano je 22 lica (14%) a 5 lica sa područja ŽDO Slavonski Brod.

Od ukupnog broja procesuiranih za genocid 31 je procesuiran samo za ovo krivično djelo, a ostali 105 u kombinaciji sa krivičnim djelom ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

Od ukupno procesuiranih za genocid 20 lica se nalazi u fazi istraga u prekidu, 46 lica pod optužbom dok su 44 lica osuđena.

2.2.4. Među 1.534 procesuiranih u aktivnom statusu za ratne zločine pred hrvatskim sudovima, nalaze se i 83 pripadnika oružanih snaga RH (5% od ukupnog broja procesuiranih), što je veliki napredak u odnosu na 2007. godinu, kada je samo 21 pripadnik OS RH bio procesuiranih za djela ratnih zločina. (Tabela VII)

Pregled pripadnika oružanih snaga RH protiv kojih je u toku krivični postupak ili je donesena osuđujuća presuda - stanje po DORHu na dan 31.03.2010. godine

Tabela VII

DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO	FAZA POSTUPKA – PRIPADNICI OS RH				
	ISTRAGA	PREKID	OPTUŽENJE	OSUĐUJUĆA	UKUPNO
Bjelovar	-	-	2	-	2
Dubrovnik	-	-	-	-	-
Gospić	-	-	-	-	-
Karlovac	-	-	-	2	2
Osijek	-	-	1	2	3
Požega	1	-	-	6	7
Pula	-	-	-	-	-
Rijeka	-	-	-	4	4
Sisak	9	-	3	1	13
Slavonski Brod	-	-	-	-	-
Split	1	-	5	8	14
Šibenik	1	-	4	-	5
Varaždin	-	-	-	4	4
Vukovar	-	-	-	5	5
Zadar	-	-	-	-	-
Zagreb	16	-	-	8	24
Ukupno	28	0	15	40	83

U istražnoj fazi nalazi se 28 lica; u fazi optuženja bez presude nalazi se 15 lica; a osuđenih je 40 lica (među osuđene uključeni su i oni sa nepravosnažnim presudama)¹⁷; 15 ih je procesuirano samo za ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, četvorica za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u kombinaciji sa ratnim zločinom protiv ratnih zarobljenika, a ostali za ratni zločin protiv civilnog stanovništva.

Među procesuiranima nalaze se i dva pripadnika Armije Autonorne pokrajine Zapadna Bosna¹⁸ i jedno lice koje se tereti zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz Drugog svjetskog rata¹⁹.

¹⁷ Šestorica iz grupe „Marino selo“ bili su nepravosnažno osuđeni, ali im je u međuvremenu Vrhovni sud ukinuo prvostepene presude i predmet vratio na ponovno suđenje.

¹⁸ Fikret Abdić i Ibrahim Jušić, obojici je suđeno pred Hrvatskim sudovima zato što su imali državljanstvo RH, a inače se terete za ratne zločine počinjene nad bošnjacima u Cazinskoj krajini.

¹⁹ Ašner Milivoj, živi u Austriji, koja je odbila njegovo izručenje u Hrvatsku zbog starosti i bolesti.

2.3. Uporedna analiza spiskova DORH/04 i DORH/10

2.3.1. Upoređivanjem podataka sa spiskova DORH/04 i DORH/10 dolazi se do slijedećih podataka: broj istraga se smanjio za 119; broj istraga u prekidu se smanjio za 278; broj lica pod optužbom bez presude smanjio se za 33; a broj osuđenih se takođe smanjio za 39, što je sve dovelo i do ukupnog smanjenja broja procesuiranih u aktivnom statusu od prvog do drugog spiska za 459 lica.

Na prvi pogled nešto ne štima u računici. Naime, po logici stvari, ako se smanjuje broj istraga, onda bi trebalo očekivati da se poveća broj optuženih i osuđenih ili barem da ostanu na istom broju. Rješenje ove zagonetke nalazi se u činjenici da je RH, uglavnom pod pritiskom međunarodne zajednice, unatrag nekoliko godina počela reviziju krivičnih postupaka. Prema podacima iz izvještaja DORH-a za 2008. godinu dolazi se do podataka da je do kraja te godine od ukupno procesuiranih (3.819) istraga obustavljena protiv 1.466 lica (za posljednju godinu i po taj broj se mogao samo uvećati), a od ukupnog broja optuženih (1.826), da je 530 lica oslobođeno, optužba odbijena ili su postupci obustavljeni.

S obzirom na iznesene podatke sa spiska DORH/10 o smanjenju svih faza postupka, a sve pod uslovim da nije bilo novih istraga (a bilo ih je i to nekoliko desetina), dolazi se do zaključka da se broj procesuiranih u pasivnom statusu povećao za onoliko koliko se smanjio broj procesuiranih u aktivnom statusu.

2.3.2. Učestvujući na Međunarodnoj konferenciji o nasljeđu haškog Tribunala, održanoj u Hagu 24. i 25. februara 2010. godine, predsjednik Vrhovnog suda Hrvatske Branko Hrvatin i državni odvjetnik (tužilac) Mladen Bajić, uz prisustvo ministra pravosuđa u Vladi RH (Ivana Šimonovića), pred auditorijem od oko četiri stotine ljudi, među kojima su bile i porodice žrtava, rekli su da je Hrvatska na neki način otišla preširoko u optuživanju ljudi koji su sada u Srbiji, prije svega hrvatskih državljana srpske nacionalnosti, koji se terete za ratne zločine. Tužilac Bajić je tokom diskusije naveo da tužilaštvo koriguje optužnice i smanjuje broj optuženih.

Na “preširoko optuživanje” Srba iz Hrvatske i bivše RSK za ratne zločine **VERITAS** ukazuje još od početka '90, a posebno od 1995., nakon velikog krajiškog egzodusa, kada su procesuiranja Srba kulminirala. Ukazivali smo i dokazivali da je hrvatsko pravosuđe, masovnim i neosnovanim procesuiranjima Srba za ratne zločine, na veoma perfidan način održavalo “demografsku ravnotežu” postignutu tokom rata (cilj će biti ostvaren kada Srba ne bude više od 3% u ukupnom stanovništvu u RH). Argumentovano smo tvrdili da se zbog tih “preširokih optuživanja” u Hrvatsku ne vraća čak oko 100 hiljada Srba iz radno i plodno sposobne populacije. Niko nas nije čuo, a ako neko i jeste, slaba je bila vajda od toga.

2.3.3. Na prvi pogled nelogična je brojka manje osuđenih, no ona može biti posljedica obnove postupka u odsustvu osuđenima po novom Zakonu o krivičnom postupku (stupio na snagu 01. januara 2009. godine) na osnovu kog i osuđeni i državni odvjetnik (javni tužilac) mogu podnijeti zahtjev za obnovu postupka. Prema **VERITAS**-ovim podacima, državni odvjetnici su i podnijeli takve zahtjeve za obnovu postupka za 90 osuđenika bez njihova učešća i znanja dok su tek četvorica osuđenika sami podnijeli zahtjev za obnovu, od čega su za 52 osuđenika sudovi dozvolili obnovu i okončali postupke obustavom ili odbijajućom presudom, uglavnom zbog prekvalifikacije krivičnog djela ratnog zločina u oružanu pobunu, što je pod amnestijom.

*Spisak lica kojima je pravosnažno okončana obnova postupka nalazi se na **VERITAS**-ovom sajtu.*

2.3.4. Upoređivanjem spiska DORH/04 i DORH/10 po pitanju kvalifikacija (strukture) kriv. djela za koje se terete procesuirani u aktivnom statusu, dolazi se do podataka da je identičan procenat procesuiranih za kriv djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva u oba dokumenta (84%); da je

identičan procenat procesuiranih za kriv djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika (10%) u oba dokumenta; za krivično djelo genocida broj procesuiranih smanjen je za 1%, dok je skoro identičan procenat procesuiranih i za krivično djelo uništavanja kulturnih i istorijskih spomenika.

2.3.5. Upoređivanjem broja procesuiranih u aktivnom statusu pripadnika sukobljenih strana prema spiskovima DORH/04 i DORH/10, dolazi se do zaključka da je u ovom segmentu došlo do najvećih promjena. Naime, učešće pripadnika OS RH u ukupnom broju procesuiranih u aktivnom statusu sa jednog procenta, koliko ih je bilo na spisku DORH/04, poveća se na pet procenata, koliko ih je na spisku DORH/10.

3. KARAKTERISTIKE SPISKOVA PROCESUIRANIH LICA ZA RATNE ZLOČINE U RH

3.1. Da li su spiskovi manjkavi?

3.1.1. Očito da ni ovaj zadnji spisak nije ni potpun ni konačan.

Naime, ratni zločini ne zastarijevaju, zbog čega, kada bi neko i htio ne može da garantuje da neće biti novoprocuiranih lica za ratne zločine. To je razumno i racionalno razmišljanje.

Međutim, prema dosadašnjem iskustvu, u radu hrvatskih pravosudnih organa po pitanju procesuiranja Srba za ratne zločine, može se zaključiti da sudski procesi, pored opravdanog razloga da se svi počinioci ratnih zločina izvedu pred lice pravde, imaju i drugi cilj – odvracanje izbjeglica, prvenstveno Srba, od povratka u zavičaj.

Naime, upoređivanjem do sad objavljenih spiskova procesuiranih za ratne zločine, dolazi se do zaključka da su spiskovi poprilično nesređeni, da neka lica bez osnova nestanu sa pojedinog spiska, pa se ponovo pojave na drugom spisku²⁰, izostavljanje sa spiskova procesuiranih kompletnih krivičnih predmeta sa više osuđenika²¹, a sve to kod izbjeglica, onih kojih se ovi spiskovi najviše i tiču, stvara utisak namjerno izazvanog haosa, a u cilju izazivanja straha od tajnih spiskova, što izbjeglice najviše i odvraca od povratka.

3.1.2. Ovi spiskovi zaista nisu definitivni (konačni). Za sve ovo vrijeme odvijaju su se i nove istrage, podižu nove optužnice i donose nove presude. Hrvatsko pravosuđe obilato koristi institut nezastarjevanja krivičnog gonjenja za ratne zločine i iznova otvaraju istrage protiv lica (uglavnom Srba), kojih nije bilo na prethodnim spiskovima²².

²⁰ Janko Radmanović je bio na međunarodnoj potjernici iz 2001. godine, na kojoj je stajalo da je u odsustvu osuđen na 20 godina; nije ga bila na spisku DORH/04, a onda se njegovo ime pojavilo na DORH/09, da bi opet izostao sa spiska DORH/10.

²¹ Sa spiskova DORH/04 i DORH/10 izostavljeno je 25 krivičnih predmeta sa 38 procesuiranih lica pred Županijskim sudom u Požegi.

²² U toku 2009. godine uhapšena su tri srbina: Boško Pokrajac, uhapšen je 02. aprila, iako je najmanje pet godina prije hapšenja odlazio u Hrvatsku gdje je razvio i biznis; početkom maja u Gornjem Hrastovcu kod Kostajnice uhapšen je Ljuban Bradarić, a i Pero Đermanović u Dalju. Pokrajca su mjesec dana kasnije pustili iz pritvora, nakon što je postupak protiv njega obustavljen zbog nedostatka dokaza, a druga dvojica su u međuvremenu nepravosnažno osuđeni i još se nalaze u istražnom pritvoru.

16. marta 2010. godine hrvatska policija je uhapsila Dušana Đankovića (66) iz Plitvičkih jezera nakon što se prvi put iz izbjeglištva vratio u taj kraj gdje je živio do Oluje. Đankovića prije hapšenja nije bilo na nijednom spisku procesuiranih. Hapšenje Dušanovo popratili su svi mediji najčešće pod naslovima; "Hrvatska policija uhapsila osumnjičenog za ratni zločin" i "Uhapšen Martičev policajac". Nakon dva dana Dušan je pušten na slobodu. Nijedan medij ni u Hrvatskoj ni van Hrvatske nije objavio vijest o njegovom puštanju.

3.1.3. Po VERITAS-ovoj evidenciji među 105 do sada uhapšenih Srba iz Hrvatske i bivše RSK po potjernicama iz Zagreba, bilo je čak 13 grešaka u identitetu²³. Kod izbjeglih Srba stvara se utisak da su te greške dio smišljenog plana hrvatskog rukovodstva da se preko totalnog haosa svi Srbi iz Hrvatske i bivše RSK drže pod tenzijom, da se svaki od njih može naći, bez obzira da li je za nešto kriv ili nije, pod optužbom ili presudom za ratni zločin, što im je ujedno i poruka da se drže što dalje od Hrvatske. Nažalost, za sada im to dobro uspjeva.

3.2. Ima li tajnih spiskova procesuiranih?

3.2.1. Često se do sada u praksi, bilo u medijima, bilo u nastupima političara²⁴, moglo čuti da postoje neke tajne optužnice ili tajni spiskovi.

Treba otvoreno reći da po ZKP-u RH nema tajnih "optužnica", kao što nema ni tajnih istraga (u bukvalnom smislu) ili presuda. Samo se uslovno može govoriti o tajnim procesima i to za ona lica protiv kojih se postupak vodi u odsustvu, zbog čega sud sa njima komunicira preko oglasne ploče suda (dostava poziva i sudskih pismena procesuiranima vrši se isticanjem na oglasnoj ploči suda), a u odsutnosti procesuirani moraju imati i branioca po službenoj dužnosti, koji takođe dobija pozive i sudska pismena. Dakle, činjenica da se protiv neke lica vodi postupak uslovna je tajna²⁵.

3.2.2. Pošto je veliki broj procesuiranih, uglavnom u odsustvu, posljedica rata (koji je sam po sebi neredovna situacija), većina nije ni znala da su procesuirani (po podacima DORH-a iz 2009. godine u odsustvu je osuđeno 438 lica), a s obzirom da je povratak Srba u Hrvatsku tekao vrlo sporo, zbog čega je međunarodna zajednica i zahtjevala od Hrvatske da objavi spisak procesuiranih kako bi takav spisak bio u funkciji efikasnijeg povratka, a to bi mogao biti ako je dostupan svim zainteresovanim. Ako su spiskovi tajni u bilo kojoj fazi postupka, onda oni i ne mogu ni biti u funkciji efikasnijeg povratka. Zbog toga spiskovi procesuiranih koji dolaze iz Hrvatske, ako su i dalje u funkciji boljeg povratka, ne mogu biti tajni, pa čak ni u fazi istrage, jer se protiv i njih, u odsustvu procesuiranih, određuje pritvor i raspisuju potjernice i domaće i međunarodne. U protivnom zaista bi bilo neuobičajeno i protuzakonito da se procesuirani za ratne zločine obaviještavaju, u novim staništima, da su procesuirani i da im se na taj način pruža šansa da izbjegnu krivičnu odgovornost za najteža krivična djela kao što su ratni zločini.

3.2.3. Odgovorni iz Ministarstava pravde i tužilaštava Hrvatske i Srbije, kao i ambasade Hrvatske u Srbiji, morali bi javno govoriti, kada već javno pozivaju ljude da lično mogu provjeriti u ambasadi Hrvatske, odnosno u Ministarstvu pravde Srbije da li su procesuirani, da je to u funkciji bržeg i boljeg povratka izbjeglica u Hrvatsku, a tek potom, u drugom planu, i zbog njihovog eventualnog izručenja u Hrvatsku, odnosno nastavka krivičnog gonjenja u Srbiji.

²³ Dana 25. marta 2010. godine u Londonu je uhapšen Srbin iz Hrvatske Mile Bosnić po Interpolovoj potjernici koju je za njim raspisao Biro Interpola Zagreb zbog ratnih zločina koje je počinio 1991. i 1992. godine na području Slunja, dok je bio "na funkciji predsjednika Ratnog predsjedništva te opštine" Nakon nekoliko dana provedenih u ekstradicionom pritvoru Bosnić je pušten na slobodu nakon što je, uz svesrdnu pomoć Veritasa i žestoke medijske kampanje, utvrđeno da je uhapšen pogrešni Mile Bosnić.

²⁴ Bivši hrvatski predsjednik Mesić, poslije sastanka sa predsjednikom Srbije Tadićem, održanog 20. juna 2009. godine u Novom Sadu, izjavio je da će u Hrvatskoj na svim nadležnim nivoima pokrenuti pitanje postojanja tajnih spiskova u vezi sa izvršenjem ratnih zločina i tako otvoriti masovniji povratak izbjeglica u Hrvatsku.

U junu 2009. godine, portparol Tužilaštva za ratne zločine Bruno Vekarić je objasnio da se "kolokvijalni naziv tajne optužnice" odnosi na lica koja su pod istragom i još nisu optužena, dodajući da postoji i velik broj presuda u odsustvu.

²⁵ Na spisku DORH/09, koji se takođe nalazi na Veritasovom sajtu, od ukupno 650 osuđenih za ratne zločine pred hrvatskim pravosudnim organima, čak 438 ih je osuđeno u odsutnosti.

3.3. Korelacija kriv. djela ratnih zločina i oružane pobune

3.3.1. Hrvatsko pravosuđe je od samog početka sukoba, što znači od 17. avgusta 1990. godine²⁶ počela procesuirati Srbe za krivično djelo oružane pobune. Prema zvaničnim podacima Ministarstva pravosuđa Hrvatske od 25.02.2002. godine, od dana stupanja na snagu Zakona o općem oprost²⁷, od 5.10.1996. pa do kraja 2001. godine, amnestirano je za krivično djelo oružane pobune 21.255 lica²⁸.

Taj broj je sada znatno veći jer su nadležna državna odvjetništva RH i poslije 2001. godine vršila prekvalifikacije s krivičnog djela ratnih zločina na oružanu pobunu, nakon čega se i na ta lica primjenjuje Zakon o općem oprost²⁷ (vidi tačku 2.3.3.).

3.3.2. U izvještaju DORH-a za 2008. godinu po pitanju prekvalifikacije s ratnog zločina na oružanu pobunu iznosi se slijedeći stav: “to je prihvatljivo rješenje, jer ako se za bilo koju od ovih lica naknadno utvrdi da je neposredno naredila ili počinila krivično djelo ratnog zločina, ne postoje procesne zapreke za pokretanje krivičnog postupka”.

Ovakav stav DORH-a dodatno plaši Srbe potencijalne povratnike u Hrvatsku. Naime, znajući da je i Zakon o oprost²⁷ i novi ZKP donesen na veliki pritisak međunarodne zajednice, što je uslovalo i nedavno otvaranje najvažnijeg poglavlja “Pravosuđe i osnovna prava”²⁹ u pristupnim pregovorima o članstvu RH u EU, potencijalni povratnici se plaše upravo mogućnosti, koju najavljuje i DORH, da bi se, moguće i iz nekih dnevnopolitičkih razloga, ponovo mogli aktivirati krivični postupci obustavljeni zbog prekvalifikacije ratnih zločina u oružanu pobunu.

3.3.3. Spisak procesuiranih kao ni spisak amnestiranih za oružanu pobunu nikada nije objavljen cjelovito, ali jeste, naravno u hrvatskim medijima i u toku i poslije sukoba, parcijalno za neka sela, grad ili regiju, što kod velike većine, posebno radno i plodno sposobnih Srba, uslovljava strah da su i dalje na nekom “tajnom spisku” i da će biti uhapšeni ukoliko bi se vratili u zavičaj. Treba naglasiti da se službena Hrvatska, kao ni njeni mediji, nisu nešto posebno ni trudili da razbiju strah od povratka izbjeglim Srbima uslovljen mogućim krivičnim postupcima.

3.4. Promjena lokacije za dobijanje informacija o procesuiranim

3.4.1. Od 15. jula 2010. godine informacije o eventualnom vođenju krivičnog postupka pred pravosudnim organima RH mogu se dobiti u Ministarstvu pravde Republike Srbije. Prema uputstvu objavljenom na sajtu ovog ministarstva (www.mpravde.gov.rs) treba popuniti propisani formular koji se može skinuti sa navedenog sajta i, uz kopiju lične karte, predati ga na pisarnici Ministarstva pravde, nakon čega će podnosilac zahtjeva dobiti odgovor u najkraćem mogućem roku, najkasnije za 15 dana.

3.4.2. Treba istaći da se još od pojave prvog spiska procesuiranih lica za ratne zločine pred hrvatskim sudovima, tj. od septembra 2004. godine, identična informacija mogla dobiti u diplomatsko-konzularnim predstavništvima RH u Srbiji, s tim da je postupak obraćanja bio nešto drugačiji. Naime,

²⁶ Toga dana je zvanično započela pobuna Srba u Hrvatskoj, pežorativno od hrvatskih medija nazvana “balvan revolucija”

²⁷ Po ovom zakonu sva djela vezana za rat i ratna dešavanja na prostoru Hrvatske, osim ratnih zločina i međunarodnog terorizma, su pod oprostom (amnestijom)

²⁸ Izvještaj sa ovim podacima delegacija Ureda Vlade RH za zatočene i nestale predala je delegaciji Komisije Vlade SRJ za humanitarna pitanja i nestala lica na sastancima održanim 6. i 7. novembra 2001. godine u Beogradu i 26. i 27. februara 2002. godine u Zagrebu.

²⁹ Dana 30. juna 2010. godine Hrvatska je na međunacionalnoj konferenciji sa EU, održanoj na razini ministara spoljnih poslova, otvorila pregovore u preostala tri poglavlja, među kojima i “poglavlje nad poglavljima” Pravosuđe i osnovna prava.

zainteresovano lice je moralo lično otići u predstavništvo RH, ostaviti svoje lične podatke i broj telefona, na koji je, takođe za 10 do 15 dana, to lice obavještavano da li jeste ili nije na listi procesuiranih.

3.4.3. Iako diplomatsko-konzularna predstavništva RH nikada nisu javno iznosili podatke o broju podnesenih zahtjeva, **VERITAS** procjenjuje, isključivo po obraćanjima podnosilaca i prije i poslije podnošenja zahtjeva, našim kancelarijama, da je broj podnosilaca bio veoma skroman. Naime, potencijalni podnosioci zahtjeva strahovali su od obraćanja, a posebno odlaska u hrvatska diplomatsko-konzularna predstavništva, da bi na taj način otkrili svoju adresu ukoliko budu na spisku procesuiranih, odnosno da bi samo “raspitivanje” bio razlog za naknadno procesuiranje po logici “čim se raspituješ, vjerovatno si i kriv za nešto”. Strahovalo se čak i od mogućeg hapšenja u prostorijama diplomatsko-konzularnih predstavništava kao “teritoriji” hrvatske države. U diplomatsko-konzularnim predstavništvima RH informaciju sa spiska procesuiranih najviše su tražili ona lica koja su već imala informaciju (uglavnom dobijenu preko **VERITAS-a**) da nisu na spisku procesuiranih, a maksimalno su izbjegavali traženje informacija sa ovog spiska oni koji su već imali informaciju da se nalaze na spisku procesuiranih.

3.4.4. Promjenom lokacije o dobijanju informacija sa spiska procesuiranih iz hrvatskih diplomatsko-konzularnih predstavništava u Ministarstvo pravde Srbije, prema **VERITAS**-ovim saznanjima, nije se ništa bitno promijenilo: oni koji su imali informaciju da su bili na nekom ranijem spisku i dalje izbjegavaju javljanje Ministarstvu pravde Srbije, uglavnom iz bojazni da će otkriti svoju adresu, tim više što se traži i kopija lične karte, i da će ukoliko se nalaze na spisku procesuiranih, što najčešće znači i na interpolovoj potjernici, biti uhapšeni.

3.4.5. Promjenom lokacije, drastično se povećao broj posjeta **VERITAS**-ovom sajtu, na kojem se nalaze i najnoviji spiskovi procesuiranih. Za jul ove godine broj posjeta se popeo na preko 280 hiljada, što je nekoliko puta više od mjesečnog prosjeka, ali se povećao i broj neposrednih kontakata sa predstavnicima **VERITAS-a**, kako posjetom kancelarijama u Beogradu ili Banja Luci, tako i telefonom ili imejl porukama.

Najčešći utisak je da su svi oni koji su se obratili Ministarstvu pravde, obratili se i **VERITAS-u**, kako prije podnošenja zahtjeva, uglavnom sa pitanjem koliko je to obraćanje bezbedno, tako i nakon dobijenog odgovora, sa molbom da im objasnimo taj pismeni odgovor, bez obzira da li je pozitivan ili negativan.

3.4.6. U dnevnom listu “Politika“ od 23. avgusta ove godine, objavljen je članak pod nazivom “Dnevno 20 zahteva za proveru spiska osumnjičenih”, u kojem se navodi da su, od 15. jula do toga dana, 734 građanina tražila informaciju u Ministarstvu pravde Srbije o tome da li se protiv njih pred pravosudnim organima Republike Hrvatske vodi krivični postupak. U tom članku se citira i izjava ministarke pravde Snežane Malović: “Imajući u vidu broj ljudi koji su izbegli sa teritorije RH, mogao se očekivati znatno veći broj zahteva. Naša je pretpostavka da je razlog manjem odzivu taj što su neki od izbeglih imali informaciju o statusu pred pravosudnim organima Hrvatske”.

3.4.7. Ministarka Malović je u pravu. Zaista su mnogi, moglo bi se slobodno reći da su se svi oni koji brinu o sebi i svojoj porodici, već raspitali “na razne strane” da li su na spisku procesuiranih.

Naime, proces procesuiranja Srba i bivših pripadnika JNA traje već skoro dvije decenije, a ovaj problem je postao “vitalan” od 2001. godine, kada je Hrvatska započela proces raspisivanja međunarodnih potjernica za procesuiranim licima, na osnovu kojih je odmah i počelo hapšenje Srba širom svijeta. Ova tema veoma je prisutna i u politici i u medijima godinama unazad, posebno od zaključenja Sporazuma Srbije i RH o saradnji u progonu počinitelja ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida i Ugovora o ekstradiciji između RH i Srbije za krivična djela organizovanog

kriminala i korupcije od 30. juna ove godine. Zapravo slobodno se može reći da nema Srbina iz Hrvatske i bivše RSK, kao ni pripadnika bivše JNA koji su se zatekli u toku rata na području Hrvatske, koji ne poznaju nekog bliskog rođaka, prijatelja ili saborca koji je bio u problemu sa procesima za ratne zločine³⁰.

3.5 Šta znači potvrda Ministarstva pravde?

3.5.1. Na pismeni zahtjev podnosioca ministarstvo pravde šalje tipizovane odgovore u dvije varijante; ili da podnosilac nije na spisku procesuiranih ili da jeste, i ako jeste u kojoj fazi mu je krivični postupak.

Oni koji su dobili odgovor da nisu, obavezno pitaju (za sada se obraćaju VERITAS-u) da li im taj odgovor grantuje da mogu slobodno putovati i u Hrvatsku i van Hrvatske.

3.5.2. Informacija o statusu pred Hrvatskim sudovima odnosi se na period do određenog dana, u konkretnom slučaju do 31. marta 2001. godine, ali ne i poslije toga dana. Zna se da ratni zločini ne zastarijevaju i da je moguće bilo kada procesuirati neko lice za ratni zločin. Dosadašnje iskustvo nas uči da je dovoljno da komšija Hrvat za povratnika Srbina podnese prijavu policiji da je u toku rata “nešto uradio nekom Hrvat” i da slijedi pritvaranje, a nakon toga najčešće i privođenje uz crvenu prijavu istražnom sudiji.

Značaj tih potvrda upitan je i zbog nesređenosti spiskova/evedencija o procesuiranima. Jedno je sigurno a to je da ako je neko procesuiran, a potvrdu dobio da nije na spisku procesuiranih, ta potvrda ga neće spasiti od eventualnog hapšenja ili sudskog procesa.

3.5.3. Oni koji su pismeno obavješteni da su procesuirani postavljaju mnogo više pitanja a najčešće: da li će biti hapšeni i izručeni u Hrvatsku; da li imaju pravo žalbe, odnosno prigovora na rješenje o otvaranju istrage, optužnicu ili presudu; može li im se suditi u Srbiji i na čiju inicijativu, prijedlog ili zahtjev; da li samim tim što su na spisku procesuiranih znači i da su na Interpolovim potjernicama; mogu li putovati van Srbije; ko ih može zastupati pred hrvatskim sudovima; mogu li doći do sudskih spisa i vidjeti ko ih i zašto tereti; šta je ekstradicija, transfer ili ustupanje predmeta odnosno dokaza; pod kojim uslovima se može obnoviti postupak i sl.

3.6. Što bi trebalo da još uradi Ministarstvo pravde?

3.6.1. Iz dugogodišnjeg iskustva u radu sa izbjeglicama iz Hrvatske, i sa onima koji jesu i sa onima koji nisu procesuirani pred hrvatskim sudovima za ratne zločine, smatramo da bi trebalo, a to ujedno i predložimo, da Ministarstvo pravde Srbije, samo ili zajedno sa Ministarstvom pravde Hrvatske, otvori kancelariju, jednu ili više, u kojima bi stručnjaci iz oblasti krivičnog prava zainteresovanima pružali pravnu pomoć, po mogućnosti besplatno, po pitanjima koja su istaknuta u prethodnoj tački.

3.6.2. Svakako da bi bilo najbolje da timovi za pružanje pravne pomoći budu mješovitog sastava iz Hrvatske i Srbije da im na raspolaganju budu sudski spisi, bar najosnovniji dokumenti, kao što su rješenja o provođenju istrage, optužnice i presude, kako bi procesuirani imali uvid ko ih i zašto tereti, nakon čega bi se mogli odlučiti koje korake će dalje preduzimati.

³⁰ Svako hapšenje Srbina iz Hrvatske bilo gdje u svijetu, posebno povratnika u Hrvatsku, odražava se na velik broj ostalih Srba da se ne vraćaju u zavičaj.

Iskustvo nas uči da bi takve kancelarije imale znatno više stranaka nego što ih je do sada podnijelo pismene zahtjeve Ministarstvu pravde Srbije za provjeru informacije o statusu pred hrvatskim sudovima.

3.6.3. Dio opisanih poslova mogle bi obavljati i neke nevladine organizacije na način kako je to do sada radio VERITAS, normalno pod nešto izmjenjenim okolnostima (da Ministarstvo pravde takvoj organizaciji stavi na raspolaganje sudsku dokumentaciju i da, makar djelomično, finansira/donira rad takve organizacije).

3.7. Što trebaju znati u odsustvu procesuirani?

3.7.1. U fazi istrage ili optuženja:

- mogu čekati da nadležni organi Hrvatske i Srbije, po potpisanim bilateralnim ugovorima, preduzmu izvjesne radnje: zamolbenim putem saslušaju ih kao osumnjičene³¹ ili da Hrvatska dostavi dokaze Tužilaštvu za ratne zločine Srbije radi pokretanja krivičnog postupka u Srbiji³²;

- da idu u susret događajima opunomoćiti nekog advokata iz Hrvatske da izvrši uvid u spis radi pribavljanja informacija ko ga i zašto tereti, a nakon toga krenuti u akciju prikupljanja dokaza (izjava svjedoka, vještaka, video i tonskih zapisa, fotografija, pisane dokumentacije...) koji idu u prilog njegovoj nevinosti, i da ih sam ili preko branioca dostavi nadležnom državnom tužilaštvu u RH, koje može odustati od daljnjeg krivičnog gonjenja, što ima za posljedicu obustavu krivičnog postupka³³ ili

- u dogovoru sa nadležnim tužiocem u Hrvatskoj i izabranim braniocem, pojaviti se pred hrvatskim sudom i odgovorati za inkriminirana djela³⁴.

3.7.2 U fazi osuđujuće presude

U Hrvatskoj je početkom 2009. godine stupilo na snagu dvadesetak novih zakona. Jedan od njih je i Zakon o kaznenom (krivičnom) postupku³⁵, iz kojega odredbe koje se odnose na tajnost istrage i vanredne pravne lijekove stupaju na snagu 01. januara iste godine, dok se primjena ostalih odredaba odlaže do jula te, odnosno do septembra 2011. godine.

Hrvatski mediji i struka su nadugo i naširoko komentarisali sve ostale novine u novom Zakonu o kaznenom postupku (ZKP), kao "najvećoj reformi krivičnog zakonodavstva u hrvatskoj povijesti", osim odredaba koje se odnose na vanredni pravni lijek "obnovu krivičnog postupka", a koje su u

³¹ U zadnjih nekoliko godina na ovaj način saslušano je nekoliko stotina osumnjičenih pred sudijama u Srbiji.

³² "Radio Slobodna Evropa", 06.05.2010. godine - "Smanjen broj Srba optuženih ili osuđenih za ratne zločine u Hrvatskoj" - Prema izjavi potparola Tužilaštva za ratne zločine Srbije "Trenutno je 45 predmeta u opticaju između srpskog i hrvatskog tužilaštva. Dokaze za 4 predmeta ustupili smo mi njima, prihvatili smo 20 predmeta od Hrvatskog odvjetništva, 9 još uvijek razmatramo, a 12 smo odbili da radimo.

³³ U pismu ministarke pravde RH Ane Lovrin iz jula 2007. godine, upućenog udruženju "91 region" (udruženje okuplja bivše pripadnike bivše JNA procesuirane od strane hrvatskih pravosudnih organa za djela ratnog zločina)upravo se sugeriše procesuiranim da prikupe dokumentaciju koja im ide u prilog i da ju dostave nadležnom tužilaštvu radi ponovne ocjene dokaza i eventualnog odustanka od daljnjeg gonjenja.

³⁴ Novaković Dušan, u odsutnosti osuđen od strane Županijskog suda u Šibeniku na 10 godina zatvora zbog ratnog zločina nad ratnim zarobljenicima. Pošto nije imao nikakve veze sa inkriminiranim djelom dobrovoljno je otišao u Hrvatsku u avgustu 2002. godine i zatražio obnovu postupka. U pritvoru je proveo oko 4 mjeseca, i nastavio da se brani sa slobode uz mjeru oduzimanja putne isprave. U junu 2003. godine nadležni sud je protiv njega obustavio krivični postupak. Serdar Dane, osuđen od strane ŽS u Gospiću u odsustvu na 15 godina zatvora zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Pošto nije imao nikakve veze sa inkriminiranim djelom, dobrovoljno se 21.10.2003. godine, na graničnom prelazu Bajakovo, predao hrvatskoj policiji i zatražio obnovu postupka. Nakon raznih peripetija, 23.09.2004. godine, oslobođen je optužbe i pušten iz pritvora.

³⁵ "Narodne novine" broj 152 od 24.12.2008. godine.

direktnoj vezi sa izbjeglim i prognanim Srbima iz RH, koji su pravosnažno u odsustvu osuđeni zbog ratnih zločina³⁶.

Dakle, odredbe o ponavljanju postupka iz novog hrvatskog ZKP-a odnose se upravo na one iz kategorije osuđenih u odsustvu³⁷. Prema starom ZKP-u, krivični postupak u kojem je lica pravosnažno osuđena u odsustvu, mogao se ponoviti ako osuđenik ili njegov branilac podnesu zahtjev za ponavljanje postupka u roku od jedne godine od dana kada je osuđenik saznao za presudu ako je nastupila mogućnost da joj se sudi u njezinoj prisutnosti.

Razne međunarodne organizacije i institucije koje se bave zaštitom ljudskih prava, godinama su kritikovale institut suđenja u odsustvu u Hrvatskoj, naglašavajući da su presude u odsustvu protiv Srba donošene bez validnih dokaza, istovremeno zahtjevajući od Hrvatske da iznađe način na koji bi izvršila reviziju svih do sada pravosnažnih presuda izrečenih u odsustvu.

Takvim konstatacijama i zahtjevima išla je u prilog i činjenica da su hrvatski sudovi u ponovljenim postupcima, nakon dobrovoljne predaje ili ekstradicije, izricali veoma često oslobađajuće presude³⁸.

Pod tim pritiscima DORH je još u toku 2007. godine zauzeo stav, kojeg je prezentovao međunarodnoj zajednici i predstavnicima nadležnih tijela susjednih država, da "ukoliko neka lica zna da je pravosnažno osuđena za ratni zločin u RH, a raspolaže dokazima, pismenima ili dokumentima iz kojih je nesporno jasno da ona nije počinilac, neka ih dostavi DORH-u koje će u tom slučaju predložiti redovno ponavljanje krivičnog postupka". Međutim, u praksi se taj stav DORH-a nije primjenjivao sve do stupanja na snagu novog zakona o krivičnom postupku³⁹.

3.7.3. Novine u novom ZKP-u

U članu 504. stav 2. novog ZKP-a RH stoji: "Zahtjev za obnovu kaznenog postupka mogu podnijeti stranke i branitelj i u slučaju iz članka 501. stav. 1. točka 3. ovog Zakona ("ako se iznesu nove činjenice ili se podnesu novi dokazi koji su sami za sebe ili u svezi s prijašnjim dokazima prikladni da prouzroče oslobodjenje lica koja je bila osuđena ili njezinu osudu po blažem kaznenom zakonu") i ako je okrivljenik suđen u odsutnosti (članak 402. stavak 3. i 4.), bez obzira jeli osuđenik prisutan".

Dakle, ova nova odredba daje zakonsku osnovu da svi oni koji su osuđeni u odsustvu, ukoliko su u mogućnosti da pribave nove činjenice i dokaze u korist svoje nevinosti, direktno ili preko svojih branitelja, odnosno nadležnog tužilaštva, bez njihova prisustva, što znači i bez odlaska, dobrovoljnog ili ekstradicionog, u hrvatske zatvore, podnesu zahtjev za ponavljanje postupka i da u tome uspiju.

³⁶ Razlog zbog čega hrvatski mediji i struka nisu uopšte komentarisali ove novine u novom ZKP-u, vjerovatno i leži u činjenici što je ta novina rezultat višegodišnjih pritisaka međunarodne zajednice i što znači svojevrsno priznanje "etnički motivisanih procesa" vođenih u cilju sprječavanja povratka prognanih Srba na njihova imanja.

³⁷ Prema spisku DORH/09 broj osuđenih u odsutnosti pred hrvatskim sudovima za ratne zločine iznosi 435 lica.

³⁸ od 28 do sada ekstradiranih lica u RH, protiv 11-orice je postupak obustavljen ili su optužbe odbijene.

³⁹ Slučaj Edite Rađen – Potkonjak – jedna je od onih koja je u odsustvu osuđena na 15 godina zatvora za ratni zločin protiv civilnog stanovništva na osnovu iskaza "svjedoka po čuvenju". Pošto je osuđena prikupila izjave desetak svjedoka i materijalne dokaze da je u inkriminisano vrijeme bila na svom radnom mjestu, koje je daleko od mjesta događaja, podnijela je nadležnom sudu zahtjev za ponavljanje postupka. No, nadležni sud je, rješenjem od 16.11.2005. godine, odbio njen zahtjev pozivom na tada važeću zakonsku odredbu po kojoj je preduslov za ponavljanje postupka dostupnost osuđene lica organima gonjenja RH. Vrhovni sud RH, na sjednici od 27.04.2007. godine, odlučujući po žalbi osuđene i uz pozitivno mišljenje DORH-a, ukida prvostepeno rješenje i predmet vraća prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje, uz obrazloženje da "sud prvog stepena u ponovljenom postupku izvidi te činjenice i pribavi te dokaze, a tek potom ocjeni jesu li oni u dovoljnoj mjeri prikladni da se na temelju njih dozvoli obnova postupka ili ne."

Pošto je Vrhovni sud čekao na ovakvu odluku više od godinu dana i pošto je DORH dao pozitivno mišljenje o ponavljanju postupka u odsustvu, bilo je za očekivati da će prvostepeni sud uvažiti stavove Vrhovnog suda. Međutim, prvostepeni sud, svojim rješenjem od 14.05.2007., ponovo odbacuje zahtjev osuđene iz istih razloga kao i prvi put. Iako je osuđena uložila žalbu i na ovo rješenje, Vrhovni sud o istoj nije ni odlučivao do stupanja na snagu novog ZKP-a.

Ubrzo po stupanju na snagu novog ZKP-a, Županijski sud u Zadru je na već ranije podneseni zahtjev osuđene, odobrio obnovu postupka, nakon čega je, ne čekajući ponovni glavni pretres, državni odvjetnik izmjenio pravnu kvalifikaciju djela iz ratnog zločina u oružanu pobunu, a potom je i sud donio rješenje o obustavi postupka primjenom Zakona o oprost.

Ovo je šansa za mnoge od onih 435 u odsutnosti osuđenih Srba, od kojih su skoro svi na Interpolovim potjernicama, da krenu primjerom Edite Rađen - Potkonjak.

4. INTERPOLOVE POTJERNICE

Počev od marta 2001. godine, Biro IP Zagreb počeo je potjernice za Srbima i pripadnicima bivše JNA (od 2005. godine i za nekolicinom pripadnika hrvatske vojske i policije), kojima je suđeno u odsutnosti, sukcesivno stavljati na Interpolove potjernice. Do kraja 2009. godine, stavljeno ih je više 1.200⁴⁰ na osnovu kojih je najmanje 105 lice već uhapšeno⁴¹ (5 u Mađarskoj, 7 u Njemačkoj, 3 u Bugarskoj, 3 u Norveškoj, 3 u Švajcarskoj, 17 u BiH, 3 u SAD, 5 u Austriji, 3 u Grčkoj, 3 u Kanadi, 31 u Srbiji, 6 u Crnoj Gori, 2 u Rusiji, 3 u Engleskoj, 5 u Hrvatskoj - prilikom ulaska na graničnim prelazima, 2 u Italiji, a po jedno lice u Makedoniji, Belgiji, Australiji i Sloveniji), od kojih je 28 ekstradirano u Hrvatsku (protiv jedanaestorice je postupak obustavljen ili je optužba odbijena, šestorica čekaju prvo ili ponovljeno suđenje, desetorica su pravosnažno a jedan nepravosnažno osuđeni), jedan ekstradiran u Italiju⁴², jedan ekstradiran u Srbiju⁴³, za trojicu je ekstradicioni postupak u toku⁴⁴, protiv devetnaestorice se postupci vode u zemljama hapšenja (14 u Srbiji i 5 u Crnoj Gori), dok je protiv ostalih 45 ekstradicioni postupak obustavljen u zemljama hapšenja (u 15 slučajeva zbog nedostatka dokaza odnosno pogrešnih kvalifikacija, u 7 slučajeva zbog greške u identitetu⁴⁵, a u 23 slučajeva zbog nemogućnosti izručenja). Protiv 6 lica sa interpolovih potjernica vodi se krivični postupak u Srbiji po Sporazumu tužilaštava Srbije i RH o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida od 13.10.2006. godine, ali se brane sa slobode. Od pet uhapšenih lica na osnovu interpolovih potjernica prilikom ulaska u RH, protiv trojice je postupak obustavljen ili je optužba odbijena, dok dvojica čekaju prvo suđenje. Nekoliko desetina lica sa Interpolovih potjernica bili su ili su i dalje u postupku ekstradicije u državama u kojima sada žive, mada nisu hapšeni, najviše u Srbiji, Australiji, SAD i Kanadi.⁴⁶

5. Hapšenje izbjeglica u Srbiji i ekstradicija u Hrvatsku

5.1 Prema VERITAS-ovim podacima do kraja jula 2010. godine u Srbiji je po međunarodnim potjernicama raspisanim od strane Biroa Interpola Zagreb, uhapšeno 13 Srba iz Hrvatske sa izbjegličkim statusom od kojih su dvojica ekstradirani u Hrvatsku.

Od kada su počela hapšenja izbjeglica po Srbiji po hrvatskim međunarodnim potjernicama radi vođenja ekstradicionog postupka, postavlja se i pitanje, više teoretski i u izbjegličkim krugovima, što uključuje i Kancelariju UNHCR-a u Beogradu⁴⁷ i Komesarijat za izbeglice Republike Srbije⁴⁸, nego u praksi pred nadležnim sudovima.

⁴⁰ Na Veritasovom sajtu nalazi se spisak od oko 850 lica sa interpolovih potjernica raspisanih od strane biroa IP Zagreb.

⁴¹ **Spisak Srba procesuiranih za ratne zločine koji su uhapšeni po hrvatskim interpolovim potjernicama od 2001 do kraja jula 2010. godine nalazi se na Veritasovom sajtu.**

⁴² Emir Šišić pilot JNA, koji je uhapšen u maju 2001. u Mađarskoj.

⁴³ Damir Sireta, uhapšen 20.11.2006. godine u Norveškoj, izručen 08.05.2008. godine u Srbiju.

⁴⁴ U Srbiji protiv Cvitkovac Bože, u Crnoj Gori protiv Munjes Nikole i u Australiji protiv Vasiljković Dragana.

⁴⁵ Slučaj Bosnić Mile, koji je uhapšen u Londonu u martu 2010. godine (vidi fusnotu 22).

⁴⁶ U toku 2007. godine na osnovu IP-a uhapšeno je 15 Srba (3 u Njemačkoj, 1 u Rusiji, 1 u Grčkoj, 1 u SAD, 1 u Italiji, 1 u BiH, 7 u Srbiji); U toku 2008. godine na osnovu IP-a uhapšeno je 6 Srba (1 u Italiji, 3 u Srbiji, 1 u RH i 1 u Sloveniji); U toku 2009. godine na osnovu IP-a uhapšeno je 12 Srba (1 u BiH, 1 u CG i 10 u Srbiji), a u prvoj polovini 2010. godine uhapšeno je 6 Srba po IP-u (1 u Velikoj Britaniji, 2 u CG, 2 u RH i 1 u Srbiji).

⁴⁷ U junu ove godine predstavnici Veritasa razgovarali su u Beogradu sa predstavnicima UNHCR-a na ovu temu, na kojem su razmjenjeni podaci i mišljenja.

⁴⁸ Razgovori predstavnika Komesarijata i predstavnika Veritasa na ovu temu i doveli su do predmetnog istraživanja, koje uključuje i vođenje ekstradicionih postupaka protiv lica sa izbjegličkim statusom.

5.2 Do donošenja novog Ustava⁴⁹ Srbije dotadašnji ustav je sadržavao odredbu o zabrani izručenja državljana Srbije drugim državama, pa se nije ni postavljalo pitanje o njihovom izručenju drugim državama. Međutim, mišljenja su bila podjeljena po pitanju kakav status imaju izbjeglice u slučaju kada se traži njihovo izručenje iz države u kojoj su dobili izbjeglički status u državu iz koje su izbjegli ili su protjerani.

5.3 Član 38 Ustava Srbije određuje da državljanin Srbije ne može biti protjeran, ni lišen državljanstva ili prava da ga promjeni. O zabrani da bude izručen drugoj državi nema pomena u ovom, kao ni u bilo kom drugom članu Ustava. Ali to i dalje ne znači da je ekstradicija drugim državama automatski dozvoljena. Zakonik o krivičnom postupku (ZKP), i dalje zabranjuje izručenje (izdavanje – kako glasi zakonski izraz) okrivljenih ili osuđenih lica ukoliko su državljani Srbije (član 517 ZKP). Ova zakonska prepreka, može da bude prevladana međunarodnim ugovorom, i to po dva osnova. Prvo, sam ZKP određuje da se izdavanje okrivljenih ili osuđenih lica sprovodi po odredbama međunarodnih ugovora, a da se izdavanje sprovodi po odredbama ovog zakonika tek ako međunarodni ugovor ne postoji ili određena pitanja tim ugovorom nisu regulisana. Drugo, čak i da takve odredbe u ZKP-u nema, Srbija bi mogla da zaključi međunarodni ugovor sa bilo kojom državom, ili više njih, kojim bi bilo predviđeno izručenje državljana Srbije. Takav ugovor bi, po ratifikaciji u parlamentu, stavio van snage odgovarajuće odredbe Zakonika o krivičnom postupku, u skladu sa odredbama Ustava po kojima su potvrđeni međunarodni ugovori iznad domaćih zakona i neposredno se primjenjuju.

Donošenjem Ustava zabrana ekstradicije državljana Srbije drugim državama prestaje da bude ustavna i postaje zakonska kategorija, koja može biti stavljena van snage međunarodnim ugovorom. Shodno tome, za izručenje domaćih državljana više ne postoje, kao do tada, pravne prepreke koje bi zahtjevale promjenu ustava, već to zavisi od političke volje da se sa drugim državama postigne sporazum o, najčešće uzajamnom, izručenju državljana.

5.4 U članu 4. Zakona o izbjeglicama Republike Srbije (Službeni glasnik br.18/92 i 45/02) određeno je da “Republika Srbija obezbeđuje kolektivnu zaštitu ličnih, imovinskih i drugih prava i sloboda izbeglica i obezbeđuje im međunarodnu pravnu zaštitu na način koji je utvrđen za njene građane.”

5.5 Pošto ni u Ustavu ni u zakonima Srbije nije bilo pravnih zapreka, Srbija i Hrvatska su na nivou ministara pravde, dana 29. juna 2010. godine u Beogradu potpisali Ugovor o međusobnom izručenju lica koje su okrivljene i osuđene za organizovani kriminal i korupciju.

Dakle, ovaj Ugovor se ne odnosi na djela ratnih zločina, što znači da Srbija svoje državljane, bez nekog novog sličnog ugovora, ne može izručivati ni Hrvatskoj ni bilo kojoj drugoj državi⁵⁰.

A pošto već citirana odredba Zakona o izbjeglicama o pitanjima pravne zaštite izjednačava izbjeglice sa sopstvenim građanima (državljanima), proizilazi jasan zaključak da se ni izbjeglice ne mogu izručivati drugoj državi za krivična djela ratnih zločina, pa tako ni u Hrvatsku iz koje su protjerani ili su sami pobjegli.

5.6. I Konvencija UN-a o statusu izbjeglica (1951) u članu 33. stav 1. određuje da “nijedna država ugovornica neće proterati ili vratiti silom, na ma koji način to bilo, izbeglicu na granice teritorije gde bi njegov život ili sloboda bili ugroženi zbog njegove rase, vere, državljanstva, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili njihovih političkih mišljenja”, a u stavu 2. istog člana određuje da “na pravo korišćenja ovom odredbom ne može se ipak pozivati izbeglica koga iz ozbiljnog razloga treba smatrati opasnim za bezbednost zemlje gde se nalazi ili koji, pošto je protiv njega doneta

⁴⁹ Novi Ustav Srbije proglašen 08.11.2006, godine;

⁵⁰ Predaja okrivljenih međunarodnom sudu kao što je haški Tribunal koja za Srbiju, kao i sve druge zemlje, postoji kao obaveza na osnovu Glave VII Povelje UN, i koja se izvršavala i prije novog Ustava.

konačna odluka zbog zločina ili naročito teškog krivičnog dela, predstavlja opasnost za zajednicu pomenute zemlje.”

Kada bi se na izbjeglice iz Hrvatske koji su dobili izbjeglički status direktno primjenila citirana odredba iz Konvencije UN-a o statusu izbjeglica (u skladu sa odredbama Ustava Srbije, potvrđeni međunarodni ugovori su iznad domaćih zakona i neposredno se primjenjuju) i tada bi se, u najgorem slučaju po izbjeglo lice, ono moglo ekstradirati u zemlju odakle je izbjeglo samo u slučaju da mu je krivična presuda konačna, tj. pravosnažna. Naravno, ako je riječ o ratnim zločinima, za koja djela ne postoji ugovor između Srbije i Hrvatske o međusobnom izručenju.

5.7. Prema dostupnim informacijama, sudovi u Srbiji do sada se nisu pridržavali ni domaćih ni međunarodnih propisa.

5.7.1. U dva slučaja, nakon lišavanja slobode na području Srbije po hrvatskoj međunarodnoj potjernici i provedenog ekstradicionog postupka, izbjeglice su izručene u Hrvatsku iako nisu bili pravosnažno osuđeni, a tek po izručenju obojica su osuđeni na dugogodišnje zatvorske kazne⁵¹.

5.7.2. U jednom slučaju, izbjeglica iz Hrvatske sa izbjegličkim statusom u Srbiji uhapšen je po hrvatskoj međunarodnoj potjernici, nakon što je proveo u ekstradicionom pritvoru skoro 9 mjeseci, sudovi u Srbiji su odbili molbu nadležnog organa RH za izdavanje zbog neispunjavanja zakonskih pretpostavki za izdavanje⁵².

5.7.3. U jednom slučaju, nakon što je lice čije je izručenje tražila RH proveo u ekstradicionom pritvoru oko 8 mjeseci, bilo je angažovano više advokata i u Srbiji i u Hrvatskoj, aktivno su se uključila i tužilaštva iz ovih država, došlo je do saslušanja osumnjičenog zamolbenim putem pred srpskim sudom, gdje su saslušana još dvojica saosumnjčenih za isto djelo (obojica imaju državljanstvo Srbije), nakon čega je nadležno odvetništvo u Hrvatskoj odustalo od gonjenja zbog nedostatka dokaza a sud obustavio istragu protiv sve trojice, nakon čega dolazi i do povlačenja potjernice i obustave ekstradicionog postupka u Srbiji. Ovaj čovjek sa izbjegličkim statusom, proveo je u zatvoru, reklo bi se u doslovnom smislu ni kriv ni dužan oko 8 mjeseci. Porodica je u ovom slučaju imala velike troškove s obzirom da su angažovani advokati i u Srbiji i u Hrvatskoj. Njegov slučaj je pred Hrvatskim sudom bio u fazi istrage⁵³.

⁵¹ Slučaj Miščević Branislav (1968), izbjeglica iz Hrvatske sa izbjegličkim statusom u Srbiji, uhapšen je na području Srbije u toku 2007. godine po hrvatskoj međunarodnoj potjernici zbog krivičnog djela ratnog zločina nad civilnim stanovništvom, postupak mu je bio u fazi istrage. Nakon izručenja osuđen je na kaznu zatvora od 20 godina. Presuda mu je pravosnažna. Tepavac Nenad (1964), izbjeglica iz Hrvatske sa izbjegličkim statusom u Srbiji, uhapšen na području Srbije u toku 2006. godine po hrvatskoj međunarodnoj potjernici zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, postupak mu je bio u fazi istrage. Presudom Županijskog suda Karlovac broj K-17/07 od 11.10.2007. godine opt. Nenad Tepavac proglašen je krivim za krivična djela ubistva i ratnog zločina protiv civilnog stanovništva te je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 10 godina. Presudom Vrhovnog suda RH broj IKž-1265/07 od 01.10.2008. godine prvostepena presuda je preinačena na način da je odbijena optužba za krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, jer je sud povrijedio pravilo specijalnosti iz čl. 14. Evropske konvencije o izručenju, čime je povrjeđen i krivični zakon na štetu optuženika. Naime, u odnosu na navedeno djelo izručenje nije traženo pa se opt. Tepavcu nije moglo ni suditi. U djelu presude koji se odnosi na ubistvo VSRH je izmjenio odluku o kazni, izrekavši mu kaznu zatvora u trajanju od 8 godina.

⁵² Slučaj Dobrić Đuro – Okružni sud u Sremskoj Mitrovici rješenjem broj KV-511/07 od 31.12.2007. godine odbija molbu RH za njegovo izručenje uz obrazloženje da delo za koje se traži izdavanje nije krivično delo po domaćem zakonu i zbog toga što nema dovoljno dokaza za osnovanu sumnju da je Dobrić Đura izvršio krivično delo za koje se traži izdavanje. Takva odluka je potvrđena od strane Vrhovnog suda Srbije rješenjem broj KR26/06 od 15.01.2008. godine.

⁵³ Slučaj Borota Rade (1951) – izbjeglica iz Hrvatske sa izbjegličkim statusom u Srbiji i sa državljanstvom BIH, uhapšen po hrvatskoj međunarodnoj potjernici na graničnom prelazu Sremska Rača od strane srpske policije 31.07.2009. godine, iz ekstradicionog zatvora pušten 09.04.2010. godine. U ovom slučaju na spisku DORH/04 i na međunarodnoj potjernici djelo je bilo označeno kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a u ekstradicionom zahtjevu kao krivično djelo klasičnog kriminala – poticanje na ubistvo koje je ostalo u pokušaju.

5.7.4. U jednom slučaju, izbjeglica iz Hrvatske, sa izbjegličkim statusom u Srbiji, uhapšen je prilikom ulaska iz Crne Gore u Srbiju, po hrvatskoj međunarodnoj potjernici zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. U ekstradicionom pritvoru proveo je skoro sedam mjeseci, a ekstradicioni postupak je obustavljen nakon što je Hrvatska odustala od zahtjeva za ekstradiciju. Odustanak je usljedio uz angažovanje više advokata i u Srbiji i u Hrvatskoj i uz velike troškove koje je ovo lice i njegova porodica platila advokatima⁵⁴.

5.7.5. U jednom slučaju izbjeglica iz Hrvatske koji se iselio u SAD, čije je u međuvremenu i državljanstvo dobio, prilikom dolaska na beogradski aerodrom uhapšen je takođe po hrvatskoj međunarodnoj potjernici zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Na intervenciju ambasade SAD u Srbiji pušten je iz pritvora istog dana uz mjeru oduzimanja putne isprave. Angažovanjem ambasada SAD i u Zagrebu i u Beogradu, nadležni sud u Hrvatskoj je veoma brzo, za pet dana, donio odluku o obustavi postupka protiv njega i još jedno saosumnjičeno lice. Istoga dana kada je doneseno rješenje o obustavi, preko američkih ambasada u Zagrebu i Beogradu, rješenje je stiglo do suda u Beogradu, nakon čega je obustavljen ekstradicioni postupak, okrivljenom vraćena putna isprava i mogao se bez ikakvih problema vratiti u SAD⁵⁵. Amerikanci su dali primjer kako se štite prava sopstvenih državljana.

5.7.6. U jednom slučaju izbjeglica iz Hrvatske koji je u međuvremenu iselio u Holandiju, čije državljanstvo još nije imao, uhapšen je na beogradskom aerodromu pri dolasku iz Holandije po hrvatskoj međunarodnoj potjernici zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, za koje djelo je u odsustvu bio osuđen na tri godine zatvora. Prije nego je uhapšen u Beogradu protiv njega je vođen ekstradicioni postupak u Holandiji, čiji sudovi su odbili zahtjev RH za izručenje. Prvostepeni sudovi u Srbiji su dva puta donosili odluku da su ispunjeni uslovi za izručenje. Odlučujući o žalbi osuđenog, Apelacioni sud je preinačio prvostepeno rješenje odbivši zahtjev za ekstradiciju, uz obrazloženje da “osuđeni ne bi po izručenju u Hrvatsku imao uslove za ponavljanje krivičnog postupka s obzirom da je rok za traženje ponavljanja godinu dana od dana saznanja za presudu kojom je osuđen u odsustvu, a on je to saznao prije tri godine kada je protiv njega vođen ekstradicioni postupak u Holandiji”. Ovaj postupak se vodio oko 9 mjeseci, okrivljeni je kratko bio u ekstradicionom pritvoru, a ostatak vremena se branio sa slobode, s tim da mu je bila izrečena mjera oduzimanja putne isprave, zbog čega se za sve vrijeme trajanja postupka nije mogao vratiti porodici u Holandiju⁵⁶.

5.7.7. U jednom slučaju izbjeglica iz Hrvatske, sa izbjegličkim statusom Republike Srbije, uhapšen je takođe po hrvatskoj međunarodnoj potjernici zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Nakon više od godinu dana provedenih u ekstradicionom pritvoru, po donošenju prvostepene odluke o odbijanju zahtjeva za ekstradiciju, pušten je na slobodu, ali je Apelacioni sud po žalbi tužioca, preinačio prvostepenu odluku i odlučio da se izruči u Hrvatsku. Odluka o izručenju još nije realizovana, pošto je okrivljeni trenutno u bijegu⁵⁷.

5.7.8. Ostalih šest izbjeglica iz Hrvatske, sa izbjegličkim statusom u Srbiji, koji su bili hapšeni u Srbiji po hrvatskim međunarodnim potjernicama, nakon kraćeg ili dužeg vremena provedenog u

⁵⁴ Slučaj Žarković Bogdan – uhapšen 25.05.2008. godine, svo vrijeme se nalazio u ekstradicionom pritvoru u Novom Pazaru, a ekstradicioni postupak je obustavljen odlukom Okružnog suda u Novom Pazaru od 10.12.2008. godine.

⁵⁵ Slučaj Komljenović Nikola, uhapšen 28.06.2007. godine na beogradskom aerodromu, Županijski sud u Sisku donio rješenje o obustavi istrage 02.07.2007. godine pod brojem KIO72/98.

⁵⁶ Slučaj Šljubura Ranko – uhapšen 16.07.2009. godine, a ekstradicioni postupak okončan rješenjem Apelacionog suda u Beogradu broj KžPo:13/10 od 21.05.2010. godine.

⁵⁷ Slučaj Cvitkovic Božo – uhapšen 05.09.2008. godine, iz pritvora pušten u junu 2010. godine.

ekstradicionom pritvoru, pušteni su iz pritvora bez izručenja u Hrvatsku, ali u nijednom slučaju, koliko nam je poznato, razlog za odbijanje izručenja nije bio izbjeglički status.

6. HAPŠENJE IZBJEGLICA VAN SRBIJE I EKSTRADICIJA U HRVATSKU

Lica sa izbjegličkim statusom Srbije hapšeni su i u BiH⁵⁸ i u Crnoj Gori⁵⁹.

U Crnoj Gori su u zadnjoj godini dana uhapšena još dvojica izbjeglica iz Hrvatske, takođe po hrvatskoim međunarodnim potjernicama, oba zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. U vrijeme hapšenja imali su državljanstvo Srbije i oba su u međuvremenu izručena u Hrvatsku⁶⁰.

U BiH je uhapšen takođe izbjeglica iz Hrvatske, po hrvatskoj međunarodnoj potjernici zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, a u vrijeme hapšenja imao je državljanstvo Republike Srbije⁶¹.

7. TRANSFERI OSUĐENIH LICA

7.1 Prema spisku DORH/09 do kraja 2009. godine pred hrvatskim sudovima zbog krivičnog djela ratnog zločina pravosnažno je osuđeno 650 lica, od toga u odsustvu 438, a ostalih 212 u prisutnosti.

Među osuđenima u prisustvu nalazi se 38 (18%) pripadnika OS Hrvatske, a 174 (82%) su pripadnici Srpske vojske Krajine (SVK i bivše JNA).

Većina Srba koji su u prisustvu osuđeni, i dok su izdržavali kazne u hrvatskim zatvorima, željeli su kazne izdržavati u Srbiji, gdje su im izbjegle porodice, a i zbog toga što su u hrvatskim zatvorima imali status "političkih zatvorenika", što je podrazumjevalo skoro potpunu izolaciju.

7.2 Prema Evropskoj konvenciji o transferu osuđenih lica⁶², osuđenici su mogli biti transferisani iz države koja ih je osudila u drugu državu samo ako su državljani te druge države i ako im je presuda postala pravosnažna.

⁵⁸ Slučaj *Pupovac Neven (1968)* – izbjeglica iz Hrvatske sa izbjegličkim statusom u Srbiji, uhapšen je 01.12.2004. godine prilikom ulaska iz Srbije u BiH po hrvatskoj međunarodnoj potjernici, zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, za koje je djelo je u odsustvu pred Županijskim sudom u Zadru bio osuđen na 8 godina zatvora. Nakon 8 mjeseci provedenih u ekstradicionom pritvoru u Sarajevu, izručen je u Hrvatsku. Na ponovljenom suđenju Županijski sud u Zadru osudio ga je na kaznu zatvora u trajanju od 6 godina. Kaznu je izdržavao u KPD Lepoglava, sve do februara ove godine kada je pušten na uslovni otpust. Dok je bi na izdržavanju kazne dobio je državljanstvo Srbije koje mu je i omogućilo da se vrati u Srbiju gdje mu živi kompletna porodica.

⁵⁹ Slučaj *Munjtes Nikola (1968)* - izbjeglica iz Hrvatske uhapšen je u martu 2010. godine u Baru, od ličnih dokumenata imao je jedino staru izbjegličku legitimaciju Srbije (nije se odazvao na posljednju registraciju izbjeglica). U Hrvatskoj je u odsustvu osuđen na 9 godina zatvora zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Postupak ekstadicije je još u toku, a Munjtes se nalazi u ekstradicionom pritvoru u zatvoru Spuž kod Podgorice.

⁶⁰ Slučaj *Kovačević Stanko* – uhapšen u Crnoj Gori sa ličnom kartom Republike Srbije u novembru 2009. godine a izručen u Hrvatsku u februaru 2010. godine. U odsustvu je bio osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, a po izručenju je zatražio obnovu postupka koje je u toku.

Slučaj *Krivošić Marin* – izbjeglica iz Hrvatske, u junu 2010. godine uhapšen od strane crnogorske policije po hrvatskoj međunarodnoj potjernici prilikom ulaska u Crnu Goru iz BiH. U vrijeme hapšenja imao je pasoš Republike Srbije. Krajem jula 2010. godine izručen je u Hrvatsku. Postupak mu je u fazi istrage.

⁶¹ Slučaj *Miće Cekinović (1955)* – izbjeglica iz Hrvatske, uhapšen aprilu 2009. godine na području BiH sa pasošem Republike Srbije, a po hrvatskoj međunarodnoj potjernici zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. U julu iste godine izručen u Hrvatsku. Po izručenju na prvom suđenju osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od godinu dana, a nakon što je ta presuda ukinuta od strane VSRH, na ponovnom suđenju osuđen je na 4 godine zatvora. Presuda još nije pravosnažna.

⁶² Ovu konvenciju je SRJ ratifikovala 2001. godine, a RH 1995. godine

Problem je bio u tome što niko od osuđenih Srba, koji su zarobljeni u akcijama “Bljesak” i “Oluja”, nisu imali državljanstvo Srbije, pa čak ni izbjeglički status u Srbiji.

Osuđeni Srbi iz hrvatskih zatvora podnosili su zahtjeve za prijem u državljanstvo Srbije zbog spajanja sa porodicama. Nakon duže kampanje i pritisaka sa svih strana, Vlada Srbije je 26. decembra 2003. godine donijela odluku o prijemu u državljanstvo Srbije 58 lica, koja su u Hrvatskoj bila osuđena na višegodišnje kazne zatvora, koje su služili u KPD Lepoglava. Na taj način su stvoreni uslovi za primjenu Evropske konvencije o transferu osuđenih lica i mogućnost da ti osuđenici nastave izdržavanje kazne u Srbiji.

7.3 U praksi je primjena ove Konvencije išla veoma sporo, tako da ni do danas još nisu transferisani u Srbiju osuđenici koji su odlukom Vlade Srbije iz 2003. godine dobili državljanstvo Srbije. Neki od njih su čekajući transfer, već izdržali kazne u hrvatskim zatvorima.

Po VERITAS-ovim podacima do sada je iz hrvatskih zatvora u zatvore u Srbiji transferisano 31 lice, koja su bila osuđena od strane hrvatskih sudova za krivična djela ratnog zločina (28) odnosno za klasična krivična djela u vezi sa ratom i ratnim događanjima (3).

Iz Italije u Srbiju je transferisano jedno lice koje je u odsustvu bilo osuđeno u Hrvatskoj, uhapšeno po hrvatskoj međunarodnoj potjernici u Mađarskoj i ekstradirano u Italiju, gdje mu je suđeno za isto djelo za koje je već bio osuđen u Hrvatskoj i zbog kojeg je bio uhapšen u Mađarskoj⁶³.

Listu transferisanih lica iz hrvatskih zatvora u zatvore u Srbiji nalazi se na VERITAS-ovom sajtu.

Od transferisanih lica do sada je kaznu izdržalo ili su pušteni odlukama suda na uslovni otpust njih 27, jedan je pobjegao sa izdržavanja kazne, a trojica su još na izdržavanju kazne.

Trenutno se u hrvatskim zatvorima nalazi još 46 lica srpske nacionalnosti osumnjičenih za krivično djelo ratnog zločina (40) ili djelo klasičnog kriminala u vezi sa ratom i ratnim dešavanjima (6), od kojih su 37 pravosnažno osuđeni, i od kojih je većina zatražila transfer u srpske zatvore.

Spisak lica srpske nacionalnosti koji se trenutno nalaze u hrvatskim zatvorima takođe se nalazi na VERITAS-ovom sajtu.

Transferu prethodi priznanje presude hrvatskog suda od strane nadležnih sudova u Srbiji. Trenutno je okončan postupak priznanja presuda hrvatskih sudova pred sudovima u Srbiji za trojicu osuđenika⁶⁴.

7.4. VERITAS je mišljenja da postupci transfera traju dugo što je suprotno odredbama Evropske konvencije o transferu osuđenih lica, zbog namjernog odugovlačenja sa hrvatske strane, iz samo njima poznatih razloga.

8. SPORAZUM O SARADNJI RH I SRBIJE U PROGONU UČINILACA KRIVIČNIH DJELA RATNIH ZLOČINA, ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI I GENOCIDA

8.1. Ministri pravde Hrvatske i Srbije, na sastanku održanom u Zagrebu 27.09.2006. godine, dogovorili su se o proširenoj saradnji u procesuiranju ratnih zločina. Novi memorandum o saradnji

⁶³ Slučaj Emir Šišić – pilot JNA koji je u januaru 1992. godine po naređenju pretpostavljenih oborio helikopter PMEZ, kojom prilikom je poginulo petoro lica. Šišić je uhapšen u Mađarskoj u maju 2001. godine, a u Italiju je izručen u julu 2002. godine. U Italiji je bio osuđen na doživotnu robiju, a nakon što je ta presuda ukinuta od strane VS Italije, na ponovnom suđenju osuđen je na 15 godina zatvora. Iz Italije je ekstradiran u Srbiju 02.11.2006. godine.

⁶⁴ U pitanju su osuđenici Tepavac Nenad, Daničić Živorad i Obradović Zoran;

državnih tužilaštava dviju država omogućuje razmjenu spisa i dokaza u postupcima za ratne zločine licima koja zbog ustavne odredbe ne mogu biti izručena zemlji koja ih tereti za ratne zločine⁶⁵

8.2 Na osnovu dogovora ministara iz tačke 8.1. Tužilaštva za ratne zločine Srbije i Hrvatske dana 13.10.2006. godine potpisali su Sporazum o saradnji u progonu učinilaca krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida, koji je ubrzo po potpisivanju počeo da se i primjenjuje u praksi.

Prema ovom Sporazumu ne ustupaju se predmeti kako to predviđa Evropska konvencija o ustupanju krivičnih postupaka, kojom je propisano da se krivični postupci u fazama istrage i optuženja ustupaju državi u kojoj okrivljeni boravi i u kojoj ga državljanstvo štiti od izručenja u državu koja ga je procesuirala. Po ovom Sporazumu ustupaju se dokazi, što omogućava potpisnicama da drže otvorenim postupke za koje su dokaze ustupili drugoj potpisnici, sve dok ih ta druga strana ne obavijesti o konačnom ishodu postupka pred svojim sudom, i da tek potom odluči da li će predmet zatvoriti ili će nastaviti s postupkom⁶⁶.

Prema podacima Tužilaštva za ratne zločine Srbije hrvatsko tužilaštvo je ustupilo 20 predmeta na kojima je nekoliko desetina procesuiranih lica⁶⁷.

Po VERITAS-ovim saznanjima ustupaju se dokazi za predmete koji su u fazama optuženja i presuđenja. Po dobijanju dokaza, tužilaštvo za ratne zločine, bez obzira u kojoj fazi je postupak bio, vraća ga u fazu istrage, ne osvrćući se uopšte na pravosnažnu presudu hrvatskih sudova.

Tako se dešava da su ista lica pravosnažno osuđena za isto djelo pred sudovima u obe države⁶⁸.

Neki su opet u jednoj državi optuženi a u drugoj oslobođeni za isto krivično djelo. I oni koji su oslobođeni pred sudom u Srbiji, ako se nalaze na spisku procesuiranih DORH-a ili na interpolovoj potjernici, biti će uhapšeni čim napuste teritoriji Republike Srbije.

9. STAVOVI, SUGESTIJE I PRIJEDLOZI

9.1. U ovom pregledu i analizi procesuiranih za ratne zločine pred hrvatskim sudovima i uticaju navedenog na proces povratka u Republiku Hrvatsku, dali smo dosta podataka i informacija, ali i iznijeli neke stavove, sugestije i prijedloge, a sve sa ciljem da se krivični procesi protiv počinitelja ratnih zločina na području Hrvatske i bivše RSK usklade sa međunarodnim pravnim standardima, što do sada nije bio slučaj.

9.2. VERITAS se pitanjem procesuiranja za ratne zločine na području Hrvatske bavi još iz ratnih vremena, a intenzivno od 2001. godine, od kada je Biro Interpola Zagreb počeo međunarodne potjernice sukcesivno dostavljati članicama Interpola i kada su na osnovu njih počela hapšenja Srba izbjeglica na svim kontinentima.

⁶⁵ U to vrijeme ustavi Srbije i Hrvatske sadržavali su odredbe o zabrani izručenja sopstvenih državljana drugoj državi za bilo koju vrst krivičnih djela. U međuvremenu ustavi obiju država više ne sadrže takve odredbe što je i dovelo do potpisivanja Ugovora o međusobnom izručenju državljana za krivična djela organizovanog kriminala i korupcije;

⁶⁶ Slučaj generala Mile Novakovića - Hrvatska je Srbiji ustupila dokaze iz istražnog predmeta protiv generala Mile Novakovića. Sud u Srbiji je, nakon provedene istrage, obustavio istragu zbog nedostatka dokaza. Hrvatsko tužilaštvo se sa tim nije složilo i najavilo je nastavak postupka protiv Novakovića pred sopstvenim sudom;

⁶⁷ Vidi fusnotu 31;

⁶⁸ Slučaj "Medak" – Županijski sud u Gospiću pravosnažno je osudio petoricu lica zbog kriv. djela ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika (premlaćivanje jednog hrvatskog policajca), izrekavši im kazne od šest do osam godina zatvora, Veće za ratne zločine Srbije nepravosnažno je iz te grupe osudilo trojicu, a dvojicu oslobodilo; Slučaj Trbojević Boro – Županijski sud u Bjelovaru u odsustvu ga je 14.10.1994. godine osudio na 20 godina zatvora. Nakon što je Tužilaštvo Hrvatske ustupilo dokaze Tužilaštvu Srbije, te nakon provedene glavne rasprave, Veće za ratne zločine u Beogradu osudilo ga je za isto djelo na 10 godina zatvora, koja kazna mu je potvrđena presudom Vrhovnog suda Srbije od 05.12.2009. godine. Dakle, obe presude su pravosnažne, osuđeni kaznu trenutno izdržava u Srbiji, a i dalje je na hrvatskom spisku procesuiranih.

VERITAS je po ovom pitanju sarađivao sa mnogim organizacijama i institucijama domaćim i međunarodnim, koje se bave problemom ratnih zločina i ljudskih prava.

Uporno smo sakupljali sudske dokumente iz hrvatskih pravosudnih organa, pomno ih analizirali i došli do zaključka da je Hrvatska država preko sudskih krivičnih procesa protiv Srba i pripadnika bivše JNA, svjesno isplanirala jedan od najperfidnijih načina održavanja “demografske ravnoteže” (svođenje učešća Srba u ukupnoj populaciji Hrvatske na oko tri procenta) postignute u toku rata, posebno završnim akcijama etničkog čišćenja Hrvatske od Srba kao što su “Bljesak” i “Oluja”.

9.3. Nikada, pa ni kroz ovu studiju, **VERITAS** nije štutio zločince, ali je pokušavao da zaštiti nevine ljude koje su hrvatski pravosudni organi procesuirali za najteža krivična djela, raspisujući za njima i međunarodne potjernice, prethodno ih osudivši na maksimalne kazne zatvora, iako za to nije bilo validnih dokaza.

9.4. U Hrvatskoj su na snazi bili, i još uvijek su, dvostruki standardi u suđenjima za ratne zločine, teži prema Srbima a daleko blaži prema pripadnicima sopstvenog naroda i sopstvenih oružanih snaga.

Sve relevantne međunarodne organizacije i institucije, godinama unazad, kritički su se odnosile prema “etnički obojenim suđenjima” za ratne zločine pred hrvatskim sudovima, upozoravali da dok se ne izvrši ozbiljna revizija pravosudnog sistema, što je uključivalo i ozbiljnu reviziju dosadašnjih postupaka vođenih proti Srba i korektno vođenje postupaka za ratne zločine i protiv pripadnika sopstvenog naroda, odnsono sopstvenih oružanih snaga, EU neće otvoriti poglavlje Pravosuđe i osnovna prava, da bi uz male pozitivne pomake, ipak otvorili i to poglavlje 30. juna 2010. godine. Sada iz Brisela poručuju Hrvatskoj da će ovo “poglavlje nad poglavljima” biti zatvoreno “kada Hrvatska zaista postane država vladavine prava prema EU standardima”.

Tako bi i trebalo da bude. No, poučeni dosadašnjim iskustvom, ti uslovi se s vremenom “omekšaju” ili “zaborave”, pa se bojimo da će se to desiti i prilikom zatvaranja ovog najvažnijeg poglavlja za sudbinu izbjeglih Srba kako po pitanju sudskih procesa, tako i po pitanju povratka.

9.5. **VERITAS** je prije 5-6 godina izračunao da zbog krivičnih procesa protiv Srba za ratne zločine i za oružanu pobunu, bez obzira što je krivično djelo oružane pobune pod amnestijom, oko 100 hiljada Srba, najviše iz kategorije radno i plodno sposobnih, ne želi da se vrati u Hrvatsku jer očekuju da su, ili će biti, procesuirani za ratne zločine. Računica je bila prosta – za ratni zločin i oružanu pobunu hrvatski pravosudni organi su procesuirali oko 25 hiljada Srba, što, ako se pomnoži sa četiri, koliko prosječno domaćinstvo broji članova (ako se ne vraća glava porodice ne vraćaju se ni članovi njegove uže porodice), što daje gore navedenu brojku. Sada je vjerovatno situacija malo povoljnija, ali ne mnogo.

9.6. Zbog toga bi bilo svrsishodno i u funkciji povratka da Hrvatska objavi i imena svih procesuiranih lica, i onih procesuiranih pa amnestiranih za oružanu pobunu (21.255 lica) i onih protiv kojih je istraga obustavljena ili protiv kojih je nakon optuženja, postupak obustavljen, optužba odbijena ili su oslobođeni optužbe (preko 2.200 lica), kao i onih pravosnažno osuđenih za koje je Državno odvjetništvo RH zatražilo obnovu postupka i protiv kojih je, nakon dozvoljene obnove, bez njihovog znanja i učešća u postupku došlo do odbijanja optužbe ili do obustave postupka (za sada najmanje 52 lica).

9.7. Komeserijat za izbjeglice Srbije zapravo i jeste najvažniji državni organ u Republici Srbiji u čijoj nadležnosti je briga o izbjeglicama pa tako i o njihovoj pravnoj zaštiti.

Upravo zbog toga ova studija bi trebala pomoći Komeserijatu, da u saradnji sa ostalim domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama koje se bave problemom izbjeglica i ljudskih prava, poduzme adekvatne mjere za neutralisanje pravnih posljedica fenomena masovnog

procesuiranja lica (uglavnom Srba) pred hrvatskim sudovima za krivična djela ratnih zločina. I to prije nego RH zatvori najvažnije poglavlje Pravosuđe i osnovna prava, jer će poslije toga biti još teže, ako ne i nemoguće.

U Beogradu, 31.08.2010.

P R E D S J E D N I K

Savo Štrbac